

תדש
CHEŠVAN
KISLEV
תמש
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Foto Alice Marxová.

Jména a fotografie izraelských občanů unesených teroristy Hamásu
na zdi Starého židovského hřbitova v Praze.

STANOVISKO FŽO

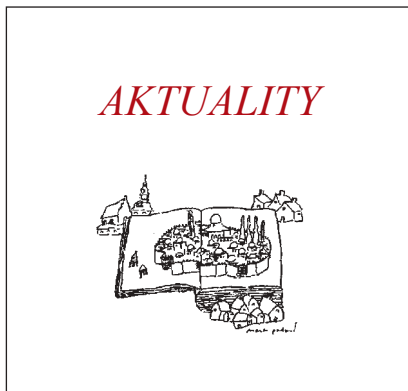
Od sobotního rána 7. října všichni s velkým smutkem a obavami bedlivě sledujeme situaci v Izraeli. Myslíme na všechny obyvatele Izraele a doufáme v jejich bezpečí. Vyjadřujeme hlubokou soustrast rodinám zavražděných Hamásem a přejeme brzké uzdravení tisícům zraněných. Jsme znechuceni bezprecedentní barbarskou invazí na izraelské území, kdy teroristické hnutí Hamás zavraždilo stovky civilistů včetně dětí a následně další násilně uneslo do Gazy. Izraelští občané byli hromadně a brutálně popravováni a znásilňováni, když teroristé chodili od domu k domu. Gaza pod nadvládou Hamásu je teroristické území, které nesmí přijímat finanční prostředky od demokratických států. Tato „pomoc“ umožňuje, aby Hamás věnoval veškeré své prostředky svému hlavnímu cíli, kterým je zničení židovského státu a zabíjení Židů. Jak prohlásil předseda Evropského židovského kongresu A. Muzikant: „Neexistuje jeden teroristický Hamás a jeden humanitární Hamás, jeden politický a jeden vojenský. Existuje jediná teroristická organizace, která vládne celému území, Gaze, de facto státu, který se věnuje likvidaci Izraele.“ V reakci na teroristický útok spáchaný na Izrael vyhláší Federace židovských obcí v ČR veřejnou sbírku na pomoc rodinám obětí útoku a následných válečných událostí (viz str. 26).

Federace ŽO v ČR

SPOLEČNĚ PRO IZRAEL

Federace židovských obcí v ČR pořádá ve středu 1. listopadu od 16.00 hodin veřejné shromáždění na podporu Státu Izrael. Akce proběhne v Praze na Staroměstském náměstí. Společně vyjádření podpory Státu Izrael a jeho obyvatelům má za cíl připomenout a odsoudit bezprecedentní vraždění civilistů spáchané teroristickým hnutím Hamás 7. října a právo Izraele bránit sebe a své obyvatele. Stále je přes 230 rukojmích, z toho mnoho dětí a žen, unesených a držených teroristy v Pásmu Gazy. Jejich návrat musí být bezpodmínečně umožněn. Chceme upozornit na celosvětový nárůst antisemitismu, který již na mnoha místech světa negativně zasahuje do života židovských komunit. Součástí shromáždění bude i pietní uctění obětí.

Shromáždění Společně pro Izrael podporí i zástupci široké veřejnosti a mnohé organizace. Moderovat budou Ester Ja-

nečková a Jakub Železný, vystoupí vládní zmocněnkyně pro lidská práva Klára Šimáčková Laurenčíková, vrchní zemský rabin Karol Sidon a další.

FŽO v ČR

JEDNÁNÍ RADY FŽO

Třetí letošní schůze Rady FŽO v ČR se uskutečnila 27. září 2023. Na úvod P. Papoušek uvítal přítomné v novém roce 5784, zahájil jednání a přivítal a představil hosta, paní Pavlu Niklovou, novou ředitelku ŽMP. P. Niklová se krátce představila a uvedla základní úkoly, před kterými nyní muzeum stojí. Dále bylo RK konstatováno, že rada je usnášenischnopná. **Program jednání:**

1. Kontrola zápisu z posledního jednání – kontrola zápisu proběhla bez připomínek.

2. Plnění rozpočtu FŽO pro první pololetí 2023 – tabulky plnění rozpočtu v první polovině roku 2023 byly rozeslány v podkladech. P. Papoušek konstatoval, že plnění je zatím rovnoměrné a bez jakýchkoli výkyvů nebo nepředpokládaných výdajů. Dále uvedl, že rozpočet na rok 2024 bude předložen po projednání prezidiem na 4. jednání Rady FŽO. Rada vzala plnění rozpočtu za první pololetí na vědomí.

3. Rozdělení finančních prostředků na provoz z příspěvku státu – P. Papoušek odkázal na jednání předsedů obcí a první jednání rady FŽO v roce 2023 a předem zasláný materiál. Jedná se o rozdělení snižující se finanční náhrady od státu mezi obce v letech 2024 a 2025. P. Papoušek upozornil, že tuto náhradu bude FŽO čerpat pouze do roku 2027. Federace z tohoto příspěvku financována nebude.

Usnesení: Rada FŽO schvaluje, že rozdělení finanční náhrady bude pro roky 2024 a 2025 rozděleno podle tabulky, která byla členům rady zaslána.

Hlasování, přítomno 32 členů, kvorum 17: pro 26, proti 1, zdrželi se 3. Usnesení bylo schváleno.

4. Navracení majetku ŽMP – P. Papoušek shrnul postup ŽMP při opětovném získávání sbírkových předmětů, které byly v minulosti evidovány v majetku muzea, ale byly odtud zcizeny. V podkladech rozeslaný dokument obsahuje popis postupu muzea včetně zdůvodnění. Prezidium tento dokument projednalo. Rada FŽO vzala tento dokument na vědomí.

5. Informace o starém židovském hřbitově v Prostějově – P. Papoušek informoval o aktuální situaci ohledně starého židovského hřbitova v Prostějově. Projektuje se úprava hřbitova/parku. Projekt bude představen rabínu Kestenbaumovi, který přislíbil úpravu financovat. Stále však není známo, do jaké míry budou navržené úpravy v souladu s halachickými předpisy.

6. Různé – P. Papoušek informoval o zvýšení ceny věstníku *Roš chodeš* od roku 2024 na 50 Kč.

M. Lichtenstein informoval o nových zjištěních ohledně synagogy v Lounech. František Fendrych, předseda ŽLU, informoval, že ŽLU zřejmě přijde začátkem roku 2024 o své oficiální sídlo, modlitebnu, učebnu, knihovnu a kancelář, kde se členové ŽLU 23 let scházeli a že ŽLU hledá náhradní místnost.“

P. Papoušek pozval všechny na ples FŽO, který se bude konat v prosinci 2023. Prodej lístků byl již zahájen a zájem je velký, proto doporučil včasné zakoupení vstupenek. jd

OBSAH

IZRAEL: Hamás, pogrom a co dál **3, 8–9**
 Komentář k Tóře **4–5**
Nedokážu to pochopit – rozhovor s izraelskou medicímkou R. Peretz **6–7, 19**
 Rekonstrukce synagogy v Budyni n. O. **10**
 Záchrana synagogy v Lounech **11**
 Slovensko – volby 2023 **12–13**
Neprakta v Terezíně – kresby známého kreslíře a karikaturisty – **14–15**
Jak milovat svoji dceru – recenze **16**
Postsedláci – recenze **17**
 Cena za přínos divadlu A. Goldflamovi **18**
 Stolpersteine v Hellichově ulici **20–21**
 Park Ruth Bondyové **21**
 Výběr z českých médií **22**
 Kalendárium **23**
 Zprávy, kultura, inzerce **24–27**
 Zprávy ze světa **28**

Když se řekne terorismus, člověk si představí leccos. Třeba přepadání náhodně vybraných civilistů s nožem, jak tomu bývalo za první palestinské intifády (1987–1993). Nebo atentáty sebevražděných fanatiků opásaných výbušninou v plné restauraci, jak tomu bylo později, zejména za intifády druhé (2000–2005). Nebo najíždění auty do davu lidí třeba na zastávce autobusů, jak se to v poslední dekádě občas stává v Izraeli, Evropě či Severní Americe.

Sobota 7. října ale přinesla něco zcela nového. Něco, co nečekali ani běžní Izraelci, ani řadoví vojáci či policisté, ba ani specialisté zpravodajských služeb (zejména kontrarozvědky Šin bet a rozvědky Mosad) a vládních úřadů včetně jejich špiček. Hamás zahájil z Pásma Gazy velmi organizovanou ofenzivu. Navzdory ochrannému plotu s elektronickými čidly podél hranice pásma dokázal s buldozery, automobily, motocykly, padákovými kluzáky, čluny na moři, a hlavně komandem 2500 mužů tu bariéru prorazit, bez účinného odporu jednotek Cahalu obsadit značnou část území jihu Izraele, zabít tam nejméně 1400 lidí a 239 dalších unést do Gazy coby rukojmí. Toto má blíže k válce než k terorismu.

Izraelská armáda dokázala ovládnout situaci na místě teprve během pondělka, ba až úterka 10. října. A i když už 7. října začal Izrael bombardovat infrastrukturu Hamásu v Pásmu Gazy, i když se poté odhodlal k pozemní operaci, neboť jen ze vzduchu tuto infrastrukturu – stovky kilometrů sofistikovaných podzemních tunelů s velitelskými stanovišti, muničními továrnami i sklady raket – zničit nelze, je to věc s velmi otevřeným koncem. Nejenom na bojišti, ale i v zápasu o veřejné mínění světa.

SVĚT STRAŠÍ ESKALACÍ

Opakuje se už dlouho známý model. Dokud je Izrael v roli napadeného a toho, kdo počítá své oběti, má sympatie do značné míry na své straně. Ale jakmile sáhne k obraně, jakmile zasáhne vůči Gaze proslulé propojením teroristické a civilní infrastruktury, jakmile začnou své oběti počítat i Palestinci, sympatie se přesouvají k nim. V zemích globálního Jihu zcela jasně, na Západě do značné míry, hlavně u mladé, progresivistické (pokrokařské, wokovské) generace a při-

stěhované muslimské populace, která v některých čtvrtích některých velkoměst (Berlín, Brusel, Paříž, Londýn) tvoří již většinu.

Izraelská i světová média publikují různé úvahy, analýzy či scénáře dalšího vývoje. Hlavním strašákem jsou slova jako eskalace konfliktu, jeho rozšíření o další státy (Írán) či nestátní útvary (libanonský Hizballáh). Což je reálná hrozba. Ale stejně působí zvláště jedna věc. Až dosud platilo, že kdo strašil eskalací, rozšířením konfliktu, ba použitím jaderných zbraní ve válce Ruska proti Ukrajině, byl pova-

IZRAEL: Hamás, pogrom a co dál

žován za putinofila, ba zrádce věci Západu. Připouštěly se úvahy pouze ve směru vítězství napadené Ukrajiny a porážky Ruska. Ještě letos v lednu, na Světovém ekonomickém fóru v Davosu, hovořil o Putinovi britský expremiér Boris Johnson: „Nehodlá použít jaderné zbraně, chápete? Je jako ten tlouštík z Dickense, chce nám nahnat strach. Chce, abychom na to mysleli. Nikdy to neudělá. Nepřemýšlejte o tom, nebo v tom uváznete.“

S válkou Izraele s Hamásem je to opačně. Nezdůrazňuje se obrana napadené země a potřeba jejího vítězství, ale hrozba eskalace i rozšíření konfliktu s podtónem, že právě k tomu mohou vést akce Izraele mající eliminovat hrozbu Hamásu. Už se nezdůrazňuje, že napadeným je Izrael. Do role napadeného, tedy toho, kdo počítá oběti, se v pohledu značné části světa dostávají Palestinci. Nikdo nebagatelizuje hrozbu slovy, že iránské lidři jsou jako ten tlouštík z Dickense, nikdo neřekne: „Nepřemýšlejte o tom, nebo v tom uváznete.“ Ale to je jen postřeh, který může vést k otázkám typu: Je větší hrozbou pro dosavadní civilizační model Putin? Nebo Írán s Ruskem a Čínou v zádech?

Pozemní ofenziva Cahalu v Gaze začala 28.10., ale bude se rozvíjet až tehdy, kdy už bude tento text v tiskárně. Proto se soustředíme spíše na věci, které se již odehrály, ale ve svém souhru mohou skýtat názornější obraz událostí než útržky zpráv a informací, jak se rychle objevovaly, jejich ověřování, opravování či odhalování coby omylu, či dokonce úmyslných lží (dezinformací), jak se to dělo hned po 7. říjnu.

NEJHORŠÍ POGROM OD HITLERA

Jisté je, že Izrael se 7. října nechal zaskočit. Nechal se zaskočit nečekaným útokem stejně jako 6. října 1973 na začátku jomkipurské války útokem Egypta a Sýrie na dvou frontách. Hamás zaútočil na 50. výročí jomkipurské války, čímž – aniž by si onoho výročí musel být vědom – to zaskočení, selhání i kiksy Izraele a jeho příslušných služeb zdůraznil.

Izrael se nechal zaskočit tak jako Spojené státy 11. září 2001, kdy teroristé z al-Káidy pomocí unesených letadel zaútočili na symboly světové supervelmoci (věže v New Yorku a Pentagonu ve Washingtonu) a zabili na 3000 lidí. USA to považovaly spíše za akt válečný než kriminální a z toho odvodily svou „vátku proti teroru“.

I pro Izrael je 1400 obětí zavražděných Hamásem něčím více než „obyčejným terorem“. Na jeho útoku, přípravě, cílevědomosti, brutalitě i vražednosti lze spatřovat leccos podobného s útoky Islámského státu. Seth Frantzman, novinář listu *The Jerusalem Post* a autor knihy *After ISIS: America, Iran and the Struggle for the Middle East* (Po Islámském státu: Amerika, Írán a boj o Blízký východ), k tomu sdělil: „Chování Hamásu při tomto útoku má mnoho podobností s tím, co jsme viděli v Iráku při útoku Islámského státu na jezidský Sindžár, kde cílili na ženy a děti, aby je unesli, a pak sexuálně napadali a zotročovali.“

Toto zmínil ve své řeči adresované světovým lídrům i izraelský prezident Jicchak Herzog: „Hamás importoval, osvojil si a rozšířil zločiny Islámského státu. Vnikal do domů a chladnokrevně vyvražďoval celé rodiny.“ Ale hlavní poselství Herzogova projevu bylo jinde: „Od holokaustu nebylo za jeden den zavražděno tolik Židů. Od holokaustu jsme nebyli svědky pohledu na to, že jsou židovské ženy a děti, prarodiče, dokonce i přeživší holokaustu cpáni do aut a odvlékáni.“

Raději to zopakujme. Právě tento rys útoku Hamásu, největšího protizidovského pogromu za téměř osmdesát let od porážky nacismu, vyčleňuje 7. říjen 2023 a to, co po něm následovalo i bude následovat, z „běžného terorismu“. I proto izraelský bezpečnostní kabinet hned večer 7. října aktivoval článek 40 základního zákona, tedy válečný stav.

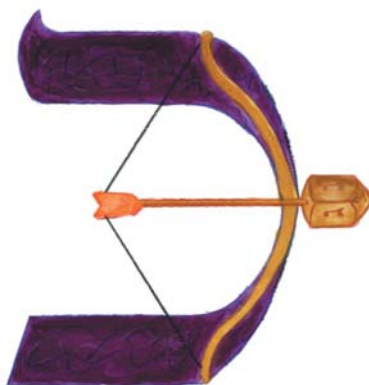
(pokračování na stranách 8–9)

PŘÍBĚHY JAAKOVA

A Jaakov vyšel z Beer ševa a šel do Charan. Podle jedné židovské anekdoty by to měl být jediný důkaz z Tóry, že nám Bůh přikázal nosit pokrývku hlavy. Proč? Protože by se náš otec Jaakov nevydal na tak dlouhou cestu bez pokrývky hlavy, haha. Ponechme stranou, co komu a kdy vadilo na klobouku či jarmulce. Musíme uznat, že výslovně to přikázáno není, ale najdeme v Tóře texty, které tento náboženský zvyk vysvětlují věrohodněji než odkazem na Jaakovovu cestu do Charan. Naproti tomu máme v Šema Jisrael výslovný příkaz učit své děti příkazům Tóry, a přitom v textu Tóry nenajdeme žádný doklad, že by tak činili Avraham, Jicchak a Jaakov. Přitom nás učí, že dodržovali příkazy Tóry mnohem dříve, než byla darována synům Jisraele při východu z Egypta. U Avrahama by se tak výuka omezila na jedinou větu, když se ho Jicchak při výstupu na horu Moria tázal, kde je jehně k oběti, a on mu odpověděl, že si Bůh jehně vyhlédne. S Jicchakem jsme na tom ještě hůř, a pokud jde o Jaakova, toho nám Tóra líčí jako trpného sledovatele chování svých synů, který jim předal své závěry až těsně před svou smrtí při svém požehnání.

Když Šchem, syn chivijského krále Chamora, znásilnil Jaakovovu dceru Dínu a *zamiloval si tu dívku*, požádal otce, aby ji pro něj získal za manželku (1M 34, 3–4). Vládce města se tedy vypravil za Jaakovem s návrhem, že by se mohli spojit a stát se tak jedním lidem. Jaakov však o své újmě nic nepodnikl, mlčel a vyčkal návratu svých synů z pole. Rozhodnutí, jak se zachovat, nechal na nich. Šimon s Levim, inspirováni Chamorovou nabídkou, přijali splynutí s Chivijci pod podmínkou, že všichni muži ve Šchemu budou obřezáni jako oni. Přesto dali Chamorovi na vybranou: „*Jestli nás neposlechnete a neobřezete se, vezmeme si naši dceru a odejdeme*“ (1M 34,17). Z jejich strany to ale byla součást „válečné lsti“, poněvadž třetího dne, až budou všichni ti pohané po obřizkách oslabeni, město snadno dobudou. Ale Chamor a Šchem jejich podmínku přijali, poněvadž si velmi dobře uvědomovali výhodu, která jim z této oběti poplyne. „*Nebudou potom jejich stáda, jejich majetek a všechny jejich dobytek naše? Tak s tím souhlasme a usadí se s námi!*“ (1M 34, 23–25) I Ja-

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: *Měsíc kislew.*

akovým synům, kteří byli v menšině, bylo jasné, že kdyby se spojili s pohany v jeden lid, přišli by v blízké době nejen o majetek, ale jejich děti a vnuci by propadli službě modlám. Nic lepšího než tuto válečnou lest si nedokázali vymyslet, avšak ani jejich otec nepřipadl na jiné řešení. Sice svým synům vyčítal, že ho tím masakrem zostudili tak, že bude obyvatelům země páchnout, a protože je ho jen malý počet, spojí se a zabijí ho, takže zanikne on i jeho dům. Ale jeho synové oponovali: „*Má se snad nakládat s naší sestrou jako s děvkou?*“ (1M 34, 30–31)

Jaakov sice před svou smrtí proklel krutost hněvu, jenž strhl Šimona a Leviho k takovému činu, ale když žehnal Josefovi, přiznal, že se sám postavil vlastním mečem a lukem na jejich stranu. Mlčel i tehdy, když jeho nejstarší syn, prvorozený Ley Reuven, ležel po smrti Rachel s její služkou Bilhou, aby ho přiměl k tomu, aby konečně sdílel stan s jeho matkou. Tóra to docela zvláště komentuje tím, že vzápětí vyjmenovává Jaakovovy syny s prvorozeným Reuvenem nadále v čele. I v tomto případě si pachatel vyslechl kritiku až těsně před Jaakovovou smrtí z otcova požehnání.

Nabýváme tak přirozeně dojmu, že se

Jaakov svým synům spíše přizpůsoboval, než aby je poučoval, ale přesto Tóra uvádí jeden příklad, kdy tak neučinil. Rozhorlil se na Josefa, když mu vykládal druhý ze svých snů. Viděl v něm slunce, měsíc a jedenáct hvězd, jak se mu klaní, a bratři, kteří ho za takové představy nesnášeli, to pokládali za podvědomý výraz touhy jim vládnout. Komentáře se shodují v tom, že se Jaakov zlobil na Josefa, protože si vykládal obrazy slunce, měsíce a jedenácti hvězd jako snové symboly otce, matky a svých jedenácti bratří. To však nemůže být prorocký sen, poněvadž jeho matka Rachel již zemřela a v budoucnosti se mu klanět nemůže! Víme-li však, jak významnou školou byly sny pro Jaakova a že se Josef díky svým výkladům snů stal vladařem v egyptském exilu, je třeba Jaakovovo pokárání chápat jako zásah učitele. Když potom v Egyptě, před svou smrtí, prosil Josefa, aby mu slíbil, že jej pohřbí v Chevronu, kde našli odpočinek jeho otcové Avraham a Jicchak, jejich ženy Sára a Rivka a kam on sám uložil svou ženu Leu, Josef mu to odpřisáhl, ačkoli Jaakov jeho matku Rachel pohřbil při cestě do Efraty. S tím se totiž Jaakov Josefovi svěřil na vysvětlenou, proč ji nepohřbil v jeskyni Machpela. Pokládal to za řízení Boží a souvisí s tím i Josefův sen, v němž by se měla Rachel v podobě měsíčního symbolu klanět Josefovi. Jaakov namítal, že se mu v budoucnosti nemůže klanět, protože zemřela, ale Jirmejahovo proroctví 31,14 naopak potvrzuje, že je i dnes živější než praotcové a pramáti v chevronske Machpele. Prorok cituje Hospodinův výrok, že „*na výsosti byl vyslyšen hořký nářek Rachel, jež oplakává své syny a zdráhá se nechat utiřit, poněvadž nejsou*“. Rachel nezemřela, aby mohla připomínat Bohu ztrátu Jaakovových potomků, odváděných do exilu. Proto má její hrobka takový význam pro žijící tvář v tvář hrozbě asimilace. Že se jediný příklad, kdy Jaakov káral Josefa, týkal výkladu snů, znamená, že se jako otec nezhostil povinnosti učit své syny Tóře. Jenom sami nedoceňujeme, jak hlubokou a významnou roli hrají prorocké sny v Tóře a celé židovské tradici. Počínaje Avrahamem byl sen médiem komunikace s Bohem a předpokladem správného výkladu je umění rozeznávat snové plevy od Božího slova. To neznamená, že se výuka praotců omezila jen na to, ale tím, co je tématem i médiem celé Tóry, vrcholila, zahrnujíc vše ostatní.

EFRAIM K. SIDON

ODPOVĚĎ NA VOLÁNÍ**(Vajera 1M 18,1–22,24)**

Tóra popisuje počátek lidstva jako řetězec zklamání: Eva a Adam snědí zakázané ovoce, Kain zavraždí Ábela, lidé porušují řád, který určil Hospodin. I po potopě je pýcha žene k tomu, aby se snažili vystavět věž sahající do nebes.

Když vstoupí na scénu Avraham, nejsme si zprvu jisti, jaký je jeho úkol. Víme, že mu Bůh přikázal, aby odešel ze svého rodiště a vydal se do „země, kterou ukáži tobě“ (1M 12,1), ale co má dělat, až do ní přijde, nevíme. Co je jeho poslání? Čím je tak zvláštní?

Připomínám, že hlavním tématem předchozích kapitol bylo neustálé selhávání odpovědnosti, a to na lidské (Adam a Eva), morální (Kain) i kolektivní úrovni (Noach). Máme-li toto na paměti, pochopíme Avrahamovu hodnotu. Přijímá osobní odpovědnost, když řeší spor mezi svými pastýři a pastýři svého synovce Lota, a když nepřátelští králové zajmou Lota a jeho blízké, neváhá, vydá se za ně bojovat a zachrání je. Poté si od vděčného sedomského vládce nevezme žádnou odměnu. Na rozdíl od Kaina, který prohlásil, že není „strážcem svého bratra“, přijal Avraham morální odpovědnost.

Pak, v naší paraše Vajera, přichází velká chvíle: člověk se poprvé protíví Hospodinu, a to naprosto pozoruhodným způsobem. Když se Bůh chystal vynést rozsudek nad Sodomou, Avraham ve strachu, že celé město zničí, se ho zeptal: „Zničíš se zločincem i spravedlivého? Třeba je uvnitř města padesát spravedlivých, zničíš je a neodpustíš tomu místu kvůli padesáti spravedlivým uvnitř? Běda ti, učinit takovou věc, zabít spravedlivého se zločincem a nečinit mezi spravedlivým a zločincem rozdíl, běda ti, být soudcem celé země, jenž nekoná soud!“ (1M 18,23–25) I zde vyniká Avrahamův zásah v porovnání s Noachem, který se proti Hospodinovu rozhodnutí zaplavit zemi nevzpírá a snaží se zachránit jen zvířata, sebe a svou rodinu. Na rozdíl od něj Avraham přijímá i kolektivní odpovědnost.

O Noachovi říká Tóra, že se „procházel s Bohem“. Ale Avrahamovi praví Bůh: „Procházej se před mou tváří“ (1M 17,1), ve smyslu buď vůdce, kráčeš napřed, odpovídej za ostatní. Neboť judaismus je Boží volání po odpovědnosti.

Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.

Biblické citáty jsou z překladu rabína K. E. Sidona.

BOHOSLUŽBY

**v pražských synagogách listopad 2023
chešvan/kislev 5784**

Staronová synagoga

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

27. 10. pátek		začátek šabatu 17.30 hodin
28. 10. sobota	LECH LECHA 1M 12,1–17,27 hf: Iz 40,27–41,16	konec šabatu 18.36 hodin
3. 11. pátek		začátek šabatu 16.18 hodin
4. 11. sobota	VAJERA 1M 18,1–22,24 hf: 2Kr 4,1–37	9.00 hodin
		konec šabatu 17.25 hodin
10. 11. pátek		začátek šabatu 16.07 hodin
11. 11. sobota	CHAJEJ SARA 1M 23,1–25,18 hf: 1Kr 1,1–31	9.00 hodin
		konec šabatu a předvečer Roš chodeš 17.16 hodin
14. 11. úterý	Roš chodeš kislev	
17. 11. pátek		začátek šabatu 15.58 hodin
18. 11. sobota	TOLDOT 1M 25,19–28,9 hf: Mal 1,1–2,7	9.00 hodin
		konec šabatu 17.08 hodin
24. 11. pátek		začátek šabatu 15.50 hodin
25. 11. sobota	VAJECE 1M 28,10–32,3 hf: Oz 12,13–14,10	9.00 hodin
		konec šabatu 17.01 hodin
1. 12. pátek		začátek šabatu 15.45 hodin
2. 12. sobota	VAJISLACH 1M 32,3–36,43 hf: Abd 1,1–21	9.00 hodin
		konec šabatu 16.58 hodin

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin a mincha ve 14.00 hodin.

O šabatu mincha po obědě (od 13.20 hodin).

27. 10. pátek	večerní modlitba	17.30 hodin
3. 11. pátek	večerní modlitba	16.18 hodin
10. 11. pátek	večerní modlitba	16.07 hodin
17. 11. pátek	večerní modlitba	15.58 hodin
24. 11. pátek	večerní modlitba	15.50 hodin
1. 12. pátek	večerní modlitba	15.45 hodin

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

3. 11. pátek	večerní modlitba – Šabat olami	16.18 hodin
--------------	--------------------------------	-------------

NEDOKÁŽU TO POCHOPIT

Rozhovor s izraelskou medicínou Rottem Peretz

Foto Omer Alphandary.

ROTTM PERETZ (nar. 1993) žije třetím rokem v Praze a studuje medicínu na 3. lékařské fakultě UK. V roce 2012 pracovala v domově pro dívky ze sociálně problematických rodin, v letech 2013–2017 absolvovala vojenskou službu a záchranářský kurz, roku 2018 působila jako dobrovolnice v Barmě. Plánuje se specializovat na chirurgii. Rozhovor se uskutečnil 22. října, dva týdny po útoku Hamásu na Izrael.

Rottem, řekla byste pár slov o sobě, o své rodině?

Narodila jsem se v Turecku, kde otec pracoval na ambasádě, ale od dětství žiji v Tel Avivu. Jsem vdaná, manžel je také Izraelec. Poznali jsme se v armádě a jsme spolu už přes sedm let, nedávno jsme se brali. Než jsem odjela do Prahy, bydlela jsem u rodičů v Ramat Gan.

Z tátovy strany žije naše rodina v Izraeli už devátou generaci: předkové jeho otce pocházeli ze Španělska, po vyhnání Židů odešli do Portugalska a pak do Svaté země, do Jeruzaléma. Babička jeho matky se narodila v Německu, ale jejím rodičům se s ní podařilo utéct před holokaustem do tehdejší Palestiny; zbytek příbuzných, kteří zůstali, byl zavražděn. Tahle prababička přišla jako miminko a pak spolu s pradědečkem patřili k zakladatelům kibucu Deganja na severu Izraele, kde se narodil můj otec. Z matčiny strany pocházíme ze Sýrie a z Polska a předkové mého muže pocházejí z Egypta. Takže jsme docela slušná směsice...

Po střední škole jste nastoupila na vojnu. Tehdy jste už věděla, že chcete být lékařkou?

Vždycky mě zajímala biologie a medicína. Ještě před válkou jsem pracovala jako dobrovolnice pro svou komunitu. Bylo to v internátě pro dívky z problematických rodin, které za sebou měly sexuální zneužívání, zkušenosti s drogami a stát je rodičům odebral. Tehdy mi bylo devatenáct, takže jsem byla něco jako jejich starší sestra. Pomáhala jsem jim s úkoly, organizovala činnosti pro volný čas. Pro dívky to byla možnost, aby nabraly dech, vzpamatovaly se, rozhodly se, co chtějí v budoucnu dělat.

Pak jsem zjistila, že bych v armádě mohla absolvovat záchranářský kurz. Což se podařilo, ale za to, že jsem ho mohla získat zdarma, jsem musela v armádě zůstat déle, celkem to bylo 3,5 roku. Ale nestěžuji si, byla to úžasně zajímavá zkušenost. Sloužila jsem v tankové jednotce, poslední období jsem v paramedické skupině patřila k velitelům a sama jsem učila.

Učila jste je záchranářské postupy?

Ano, jak je upotřebit v praxi. Třeba jak převážet zraněné ve vojenských vozidlech, což například v tanku není kvůli stísněnému prostoru vůbec jednoduché. Nebo jak podávat léky a injekce v nouzových podmínkách, jak stabilizovat pacienta. Ale trénovali jsme i zacházení se zbraněmi.

Vy sama jste své znalosti mohla využít v praxi?

Jistě. Ošetřovala jsem zraněné, prováděla jsem intubace. Každé čtyři měsíce jsme přejížděli s tankovou jednotkou na jiné místo, z jedné základny na druhou. Ocitli jsme také na hranici se Sýrií v době, kdy tam byla válka.

Do Izraele se tehdy dostalo hodně zraněných lidí, které jsme ošetřovali. Čekali jsme na hranici, dostávali jsme přesné pokyny, kam máme přijet. Jak probíhala v tomhle ohledu izraelsko-syrská spolupráce, přesně nevím, byly to utajené informace. Každopádně jsme čekali u hranice na zraněné lidi, na základě jejich stavu jsme je ošetřili přímo na místě nebo cestou do nemocnice. Sloužila jsem i na jihu, u Pásma Gazy.

Tak to nebyla lehká služba...

Ne, ale měla jsem pocit, že dělám něco, co má smysl. A užívala jsem si i samostat-

nost, skutečnost, že jsem pryč z domova, a naopak, když jsem měla volno a jela jsem domů, všední věci mi připadaly zajímavější. Jen jsem málo vídala svého manžela, tehdy ještě partnera...

Mimochodem, co znamená vaše jméno v překladu?

Rotem je druh pouštní květiny.

Po vojně jste začala studovat?

Nejprve jsem si dala roční pauzu, cestovala jsem po jihovýchodní Asii, bylo to nádherné. Pak jsem se ocitla v jedné vesnici v Barmě, v osadě, která v podstatě fungovala jen díky práci dobrovolníků. Někdo pomáhal něco stavět, jiní v kuchyni, další učili děti a já jsem ošetřovala staré lidi. Nebyla to nějaká složitá věda, protože měli velice primitivní vybavení, ale poprvé po dlouhé pauze jsem používala hlavu a ruce, bylo to hodně tvůrčí, řešila jsem urgentní případy. Tehdy jsem si uvědomila, že tomu neuteču, že přesně tohle – pomáhat lidem, léčit je, mluvit s nimi – mě baví a chci to v životě dělat. Myslím, že mám šikovné ruce, takže doufám, že bych mohla pracovat na chirurgii. Věřím, že manžel bude souhlasit.

A proč jste se pak rozhodla, že budete studovat medicínu v České republice?

V Izraeli není mnoho škol, kde můžete studovat medicínu. Jsou čtyři a dostat se na ně je neskutečně obtížné. Musíte mít skvělé výsledky na střední škole, pak při zkouškách. Snažila jsem se uspět tři a půl roku, ztroskotávala jsem na zkoušce obecných studijních předpokladů, protože jsem dyslektička. A i když jsem měla určité úlevy, úkoly typu hledání chyb v hebrejském textu jsem prostě nezvládla. Nepoznám, když se změní pořadí písmen. Bylo mi to hrozně líto, deprimovalo mě, že se tolik učím, tolik se snažím, a pak se mi nedaří, měla jsem pocit, že jsem hloupá.

Jak jste se s tím vyrovnala?

Chtělo to čas. A také jsem si uvědomila, že mám zase jiné schopnosti, třeba dokážu víc vnímat, co se s lidmi děje. V paramedickém kurzu jsme pacienty dávali na monitor, abychom kontrovali srdeční činnost. Dokázala jsem okamžitě zachytit, když se změnil zvuk záznamu, což hodně lidí nevnímalo. Já jsem to slyšela hned, i když jsem třeba ani nechtěla. Jinak musím pořádkem studovat mnohem víc než moji kolegyně, ale už to tak neprožívám.

A proč tedy nakonec Praha?

Zprvč jsem mnohokrát slýchala, jak krásné to je město, což musím potvrdit. Zadruhé pražská medicína je v rámci evropských škol hodnocena vysoko, má vynikající úroveň, takže tahle volba byla od počátku na stole. Pak jsme sem přijeli a už to bylo jasné. Můj manžel pracuje v izraelsko-německé high-tech společnosti, hodně cestuje po České republice a často jezdí do Německa. Učí se česky a má to tu opravdu rád, což je pro mě důležité.

Stýská se vám?

Stýská! Po rodině, přátelích. Ale každý semestr se vracím domů a rodiče a sourozenci jezdí za mnou. Po škole se chci vrátit, i když vím, že život v Izraeli není jednoduchý. Je to drahá země, máme neuvěřitelně vysoké daně, dopravní systém často kolabuje... Stýská se mi ale po lidech, po počasí, po jídle, po tamní energii a rychlosti – i když právě ta překotnost, určitá nervozita mi pak doma vadí. Tady je všechno mnohem, mnohem pomalejší, klidnější...

V Praze už je docela početná izraelská komunita.

Na 3. lékařské fakultě je nás v ročníku pětadvacet Izraelců, což je celkem hodně. Moje nejlepší kamarádka ale pochází z Norska, další ze Španělska, máme také německé kolegy, jednoho amerického, pár kolegů z arabských zemí.

Byly mezi vámi a arabskými studenty někdy problémy?

Ne, žádné jsem nezaznamenala. Musíte si uvědomit, že zdejší studia nejsou úplně levná a studentům je platí většinou rodiče. Medicíni cítí tlak, aby studovali co nejlépe, a nikdo netouží mít nějaké problémy kvůli chování, i když to třeba někoho napadne. Současná situace různým výkladům a výmyslům a falešným informacím nahrává. Je to křehká rovnováha, ale zatím ji nikdo neporušil. Určitě je to složité i pro naše pedagogy, každé křivé slovo mezi studenty by teď mohlo způsobit když ne rvačku, tak určitě nějakou kolizi. Ale jak jsem řekla, nic jsem nepozorovala, naopak vnímám ve škole podporu.

Znáte někoho, koho se ty masakry přímo dotkly, kdo žije v kibucech a přišel o své blízké?

Ano, znám pár lidí, kteří o někoho přišli, jeden dobrý kamarád z vojny přišel o matku. Moji přátelé a přátelé mého muže už

dostali povolávací rozkazy. Manžel už není rezervista, já ano, a kdybych měla po škole, určitě bych nastoupila do armády. Jako studentka medicíny jsem ale po dobu studií vyřazena ze systému, čeká se, až dostuduji a vrátím se ke své jednotce jako hotová lékařka.

Mohla bych samozřejmě nastoupit i tak, chtěla bych být na místě, pomáhat, ale současně to není jednoduché, protože jsem už mimo jednotku, a navíc můj táta absolutně nesouhlasí, abych se teď vrátila. Jeho bratr byl na palubě jedné z helikoptér, které se srazily roku 1997 v jižním Libanonu, a zahynul. Teď mě neustále prosí, abych zůstala v Praze a studovala, už kvůli němu, že bude mít o jednu starost méně. Jsem tu, ale na návrat myslím hodně. Mohla bych třeba pracovat v nemocnici, starat se o děti... Většina rezervistů, kteří v zahraničí studují, zůstala; do Izraele se vracejí ti, kdo pracují. A těch je hodně.

Co dělají lidé v Izraeli, kteří nemohou do armády?

Pomáhají! Teď je doba, kdy se každý snaží pomáhat. Lidé se neuvěřitelným způsobem semkli, každý dělá, co může. Třeba moji rodiče a sourozenci jezdí každý den na jih a pomáhají tamním farmářům, kteří přišli o blízké a spolupracovníky, se sklizní na polích a pak rozvážejí zeleninu po Izraeli. Velké kavárenské společnosti poskytnou vojákům kávu zdarma, banky ruší dluhy lidem ze zničených kibuců, kteří o všechno přišli, hotely jim otevřely dveře a ubytovávají je zadarmo. Zajímavé také je, že teď se do armády hlásí dokonce muži z ortodoxních kruhů, nejvíce, co se kdy přihlásilo.

Jaká je dle vašich zpráv nálada v zemi? Strach? Odhodlání?

Obojí. Cítíme se smutně, hrozně, nevyslovitelně hrozně. Každé ráno se probouzím a doufám, že to byl zlý sen, že se to nestalo. Mám pocit, že už to nikdy nebude stejné, že už nemůžu být tak spokojená jako dřív. Izrael už nikdy nebude stejný, jako by se opakoval holokaust. Jediný cíl Hamásu bylo vidět krev, židovskou krev, ublížit nevinným, ne vojákům, ale nevinným civilistům.

Ale současně cítíme odhodlání, musíme bojovat o svůj domov. Nemáme kam jít, Izrael je jediná země, kde se Židé mohou cítit bezpečně. Česká republika je možná výjimka, i tady se cítím dobře. Ale obecně vzato a říkám to nerada, není snadné být Žid a Izraelec ve světě. I lidé, o kterých

jsste si mysleli, že jsou vaši přátelé, najednou mluví jinak.

Stalo se vám to?

Stalo, tady v Praze. Scházeli jsme se se skupinou kamarádů z různých částí světa, ze Srí Lanky, Sýrie, Libanonu, Nizozemska, Izraele. Říkala jsem si, jak je to skvělé, že tohle je budoucnost, že lidé s lidmi se domluví bez ohledu na politiku. Když přišly zprávy o masakrech, všichni nás litovali, my jsme si jejich podpory vážili. Když pak přišla naše reakce – a těžko si představit, že bychom jenom řekli: „Je nám moc líto, co se stalo,“ a pak už nic nedělali –, tak se jejich přístup změnil. Vyčítají nám reakci, civilní ztráty, že ničíme Gazu. Což je pravda a nikdo se z toho v Izraeli neraduje. Jenže Hamás se skrývá za civilisty, jedno vedení mají pod nemocnicí, jinde pod domovem pro seniory, pod školou, pod školkou...

Izraelská armáda shazovala letáky s mapkami míst, kde se bude bombardovat, s výzvami, aby lidi šli na jih. Hamás je naopak vyzýval, aby zůstali! Snažíme se být maximálně pozorní, ale je jasné, že válka se civilistům nevyhýbá a nevyhne. A ti, kdo nás předtím litovali, po deseti dnech říkají: „To je nepřiměřené, myslíte na ty druhé.“ Připadá mi to pokrytecké.

Přesně takhle to ale Hamás plánuje.

Hamás diriguje, co svět uvidí. Propustil dvě Američanky a obě vypadají dobře. Ale nevíme nic o dalších rukojmích. Řekla bych, že osmiměsíčnímu miminku se v zajetí dobře nevede, stejně jako staré nemocné paní. Záběry z masakrů, které Hamás páchal v izraelských kibucech, jsou tak hrůzné, že je televize ani nemohou vysílat.

Když mi někdo řekne, že reagujeme nepřiměřeně, ptám se: a co je přiměřené? Máme se chovat jako Hamás? Mají nastoupit izraelská komanda a vraždit děti, znásilňovat ženy, unášet starce? To by bylo přiměřené? Válka je vždycky strašná, a co se děje v Gaze, je hrozné. Ale Hamás zneužívá vlastní civilisty, nezáleží mu na jejich bezpečí. Jsou to nešťastní lidé, o tom nikdo nepochybuje. Ale je nespravedlivé vinit za to Izrael! Jen si vezměte: když vypukla válka na Ukrajině, Česká republika a další země otevřely dveře ukrajinským matkám a dětem. Stejně tak by mohl teď ve válce nabídnout Egypt útočiště palestinským civilistkám s dětmi. Ale neudělá to. Hledá se viník, ale nenabízí se pomoc.

(pokračování na str. 19)

IZRAEL: Hamás, pogrom a co dál

(dokončení ze str. 3)

V zemi žijící ve stálém ohrožení to není nic prakticky převratného. Armádní záložníci (nastoupilo jich 300 tisíc) by v té či oné míře byli povoláni stejně. Praktický význam to má při úředních rozhodnutích typu evakuace té či oné vesnice, města, ba celé oblasti. Válečný stav nepřipouští námitky.

Ale jasnou symboliku nelze nevidět. Vždyť naposled byl válečný stav vyhlášen před 50 lety, právě na začátku jomkipurské války. Pamětníci, pokud ještě žijí, jsou v důchodu. Pamětníkem je ale i premiér Benjamin Netanjahu a ten svou řeč formuloval pro ty, kteří s válečným stavem osobní zkušenost nemají: „Občané Izraele, jsme ve válce. V žádné operaci, žádném dalším kole bojů, ve válce!“ Prostě aby ten rozdíl pochopil každý.

NA 4. MÍSTĚ ŽEBŘÍČKU

Když už jsme u srovnávání, ČTK vydala zajímavý žebříček válečných ztrát Státu Izrael za 75 let jeho existence. Na prvním místě z hlediska počtu obětí zůstává válka za nezávislost (též první izraelsko-arabská válka z let 1948–1949), při níž zahynulo 6373 Izraelců, z toho asi 4000 vojáků. Na druhém místě je válka jomkipurská (1973), v níž padlo 2656 Izraelců. Třetí místo patří přehlížené opotřebovací válce (v Egyptě zvaná válka za vyčerpání Izraele 1967–1970), která si vyžádala 1551 izraelských životů. A hned za ní, na čtvrtém místě je útok či pogrom ze 7. října 2023 s 1412 oběťmi (přesné číslo se asi nezjistí, už s ohledem na nejisté počty lidí unesených do Gazy).

Až za tímto datem, tedy za intenzivní de facto jednodenní ztrátou, je v onom žebříčku druhá intifáda (1010 mrtvých za roky 2000–2005), legendární šestidenní válka (796 padlých v červnu 1967), první libanonská válka (667 padlých v letech 1982–1985), sinajská válka (231 padlých v roce 1956), první intifáda (220 zabitych Izraelců a asi 2150 Palestinců v letech 1987–1993) a druhá libanonská válka (165 padlých Izraelců v roce 2006).

Co se týče pozemních operací Cahalu v Pásmu Gazy, vypadá to takhle. Od vojenského stažení v srpnu 2005 (někdo by řekl od konce okupace) tam Cahal vstoupil jen pětkrát, vesměs při krátkých operacích. Největší z nich, pozemní operace Ochrané ostří v létě 2014, trvala 16 dnů, měla za úkol zlikvidovat tunely Hamásu, kterými teroristé pronikali na izraelské území, padlo v ní 70 izraelských vojáků a smrt přinesla 2143 Palestincům. Kolik z nich byli civilisté? Toť otázka. Podle palestinských zdrojů 70 procent, podle izraelských zdrojů

Mapa Gazy a oblastí, kterou napadli teroristé z Hamásu, stav k 8. říjnu. Repro Wikipedie.

žů 36 procent. Přesná čísla se v konfliktech tohoto typu, kde hranice mezi civilním a teroristickým sektorem je velmi mlhavá, nikdy nezjistí. Ale dává to jistou představu, co čeká izraelské vojáky i lidi v Gaze. Izrael je odhodlán zbavit se hrozby Hamásu, zneškodnit jeho infrastrukturu v podobě podzemního města pod Gazou a zničit jeho moc v Pásmu Gazy (ale nikoli cestou okupace, chce ji nahradit třeba dosazením Palestinské samosprávy). Bude-li na tom trvat, a zatím se zdá, že ano, výše uvedená čísla počtu obětí budou překonána. To je prostě realita Blízkého východu.

LZE TO VIDĚT NA MAPĚ

A teď se vraťme od výhledů a spekulací k realitě října. Možná si připadáte, že opakujeme již známá fakta, publikovaná v médiích. Ale přesto dobře poslouží Wiki-

pedie, její heslo „2023 Israel – Hamas War“, v české verzi „Útok Hamásu na Izrael (říjen 2023)“. Skládá totiž jednotlivé zprávy do mozaiky. Vojenské, ryze teroristické, bilanční, osudy lidí i celých komunit. Jejich aktéři přímo na místě si často mysleli, že měli prostě smůlu, že právě na ně zacílili teroristé, zatímco jinde byl klid. Že se ocitli ve špatný čas na špatném místě, jak se říká.

To heslo ve Wikipedii to uvádí na pravou míru. Nebyli „ve špatný čas na špatném místě“, ale stali se součástí mozaiky daleko větší, než si sami mysleli. Tedy alespoň ti, kteří přežili a pak o tom mohli mluvit. Časově to začal raketový útok z Gazy, tak mohutný (pět tisíc raket), že ho plně nevykryl ani systém Železná kopule.

Současně vtrhli ozbrojenci do izraelských vesnic a kibuců u Pásmu Gazy či na hudební festival pod širým nebem v Re'im. Právě tato místa se stala základem pro postřeh, že šlo o největší jednodenní pogrom od doby holokaustu. Na festivalu v Re'im bylo zabito 260 účastníků (zhusta mladých lidí, jakým se u nás říká „sluníčkáři“, prostě takových, kteří mívají pochopení pro palestinskou věc, ale to Hamás nezajímá) a desítky lidí byly uneseny. Ve vesnici Kfar Aza bylo zabito 200 civilistů a v Be'eri 108. Právě osud těchto obcí vyvolal v Česku asociaci s Lidicemi.

Ještě horší mohlo být toto.

Lidé v napadených obcích, kterým se podařilo schovat, nedokázali pochopit, proč jim nepříjde na pomoc armáda, policie či prostě nějaké „orgány“. Proč museli v lepším případě čekat třeba 15 hodin, v horším se pomoci nedočkali. Do značné míry to bylo tím, že útok Hamásu pokračoval na základny Cahalu v oblasti. Takže vojáci, kteří tam byli umístěni, aby chránili místní obyvatele, byli sami napadeni. A záložní jednotky dorazily příliš pozdě. Toto – výpadek armády, zpravodajských služeb a vládních úřadů vůbec – je průšvih, který se bude vyšetřovat a jistě přinese politické důsledky. Ale teď je prioritou zneškodnění Hamásu.

Hamás dokázal prorazit hraniční plot z Pásmu Gazy a převzít kontrolu nad přechodem Kerem Šalom. Obsadit vojenskou základnu Nachal Oz, dva vojáky tam zabít

a šest zajmout. Zmocnit se izraelských vojenských vozidel včetně tanků, jezdit s nimi a záběry posílat na sociální sítě. Už proto nemohli vojáci pomoci lidem z celkem sedmi komunit obsazených Hamásem. I to je něco, čím se útok ze 7. října vymyká běžnému terorismu. Při aktech

Hned po pogromu ze 7. října se z evropských zemí ozvaly vládní hlasy, že se zastavují platby v rámci humanitární pomoci Palestinské samosprávě. Třeba z Rakouska. Je totiž prakticky nemožné zajistit, aby tyto peníze v Gaze nezískal Hamás. Jenže pak šéfka Evropské komise Ursula von der

Druhý háček ukazují ulice v částech měst, kde sílí vliv muslimských přistěhovalců. Typicky v berlínské čtvrti Neukölln. Dávají o svém fandění vědět. V lepším případě na demonstracích s hesly „Free Palestine“. Ale i tady je háček. Co to vlastně je „Free Palestine“? Není to Palestina od Jordánu k moři, a to „judenrein“, jak se v Německu říkávalo? V horším případě přímo oslavují pogrom v Izraeli. Už 7. října list *Die Welt* zachytil atmosféru v berlínských ulicích, „kterou jinak známe jen z Gazy či Ramalláhu“: islamisté rozdávají na oslavu teroristického činu baklavu. A v nejhorším případě jsou to útoky na židovské instituce či synagogy nebo přímo na Židy jako fyzické či právnické osoby. Třeba označování vstupu do jejich domů či obchodů Davidovou hvězdou, to vyvolává před 85. výročím pogromu známého jako „křišťálová noc“ dost neblahé asociace.

Není to jen problém Německa. Tam to jen nejvíc bije do očí. Je to problém i generální. Greta Thunbergová, mladičká švédská ikona boje za klima, teď bojuje za správnou věc s heslem „Stojím za Palestinou“. A na slavné Stanfordově univerzitě v Kalifornii se stalo toto. Učitel Ameer Hasan Loggins, vedoucí kurzu Občanství v 21. století, požádal židovské a izraelské studenty, aby si sedli zády k ostatním:

Symbolický šabatový stůl v centru Tel Avivu s fotografiemi rukojmích odvěčených do Gazy. Foto archiv.

teroru vojáci obvykle ztráty neutrpí. Kdežto při útoku Hamásu na jih Izraele vypadají ztráty takto: celkově zatím přes 1400 mrtvých, z toho 307 vojáků, 10 operativců kontrarozvědky Šin bet a 58 policistů. Lze tudíž říci, že přes 1000 obětí (tři čtvrtiny z celkem 1412) tvoří civilisté. To jen pro pořádek, až někdy uslyšíte, že palestínští radikálové útočí jen na vojáky.

Za pozornost stojí i toto. Rozsah útoku Hamásu byl tak velký, že Wikipedie ho zachycuje na mapě (na jedné stav ze 7.–8. října, na druhé z 9. října). U běžného teroristického útoku to nejde. Zabije-li terorista někoho nožem či vybuchne-li v restauraci, přes všechnu hrůzu je to na mapě jen bod. Kdežto Hamás dokázal v Izraeli dva dny ovládat areál o rozloze stovek kilometrů čtverečních, vpadnout do ne úplně malých měst, jako je Sderot či Ofakim, dokonce bojovat na předměstí Aškelonu. Ještě 9. října ovládal několik oblastí. Toto jsou věci, které mění navyklost optiku i způsob uvažování.

NA BOJIŠTI V EVROPĚ

Samostatnou, leč zásadní kapitolou je vedení války Izraele s Hamásem na bojištích v Evropě, Americe, ba i Austrálii. Tedy na bojištích veřejného diskurzu a médií. Politicky se Západ staví na stranu Izraele a globální Jih na stranu Palestiny. Ale má to háček, zejména v Evropě.

Leyenová sdělila, že EU pomoc Palestině ztrojnásobí. Že podporuje právo Izraele bránit se proti teroristům, ale „při plném respektování mezinárodního humanitární-

Studenti Telavivské univerzity pokryli sedadla v posluchárně fotkami mužů, žen a dětí zavražděných Hamásem.

ho práva“. Tedy v praktické rovině to zakazuje. Zní to absurdně, zvýšila platby Palestině, aniž by to aspoň symbolicky – je jasné, že v praxi na to nemá páky – na něco navázala. Třeba na propuštění unesených rukojmích. Či alespoň těch s občanstvím EU. Ale kdež, Palestina má bianco šek.

„Aby zažili, co Palestinci prožívají už dekády.“ Tvrdil jim, že Hamás je legitimní zástupce Palestinců: „Není to teroristická skupina, ale bojovníci za svobodu.“ Ten učitel byl poté suspendován. Ale atmosféra ve světě jako by mu nahrávala.

ZBYNĚK PETRÁČEK

UŽITEČNÉ NORSKÉ FONDY

Rekonstrukce synagogy v Budyni nad Ohří před dokončením

Záchrana židovských památek je záležitost, která vyžaduje vytrvalost, hodně trpělivosti a občas i silnou víru, která jak

Restaurátorské práce v interiéru. Foto archiv.

známo hory přenáší. A také hodně peněz. To jsou vlastnosti a skutečnosti, o kterých se i v jiných souvislostech mluví jako o nedostatkových. V památkové péči to občas platí dvojnásobě. Co se židovských památek týká, byly doby, kdy se o nich až na výjimky běžně hovořilo v minulém čase a počítalo se s tím, že zbývající torza synagog a dalších objektů spjatých s židovskou historií už nelze zachránit. Ale stalo se, v co mnozí už ani nedoufali: přišel rok 1989 a po něm léta, kdy se zdevastovaná země znovu nadechla a kdy pomalu a ztěžka začala obnova toho, co z minulosti přežilo. Přes některé problematické nebo i vyložené nešťastné kroky se památky jako celek postupně dostaly z nehoršího, a pokud je jejich současný stav leckde stále ještě alarmující, je tady na druhé straně řada skvěle restaurovaných objektů, nad nimiž se už už vznášel demoliční výměr.

ŽIDOVSKÉ PAMÁTKY

Židovské památky, stejně jako ty ostatní, byly opravovány a zachraňovány z více zdrojů a stran. Vedle záslužné práce Federace židovských obcí ČR (FŽO) a Židovské obce v Praze přijaly zodpovědnost za stav památek v obvodu své působnosti i další, menší a malý-

mi prostředky vládnoucí židovské obce. Prostřednictvím nejrůznějších dotací a příspěvků a také díky osobnímu nasazení některých jejich členů, kteří význam a hodnotu památek dokázali docenit, se opuštěné synagogy podařilo alespoň staticky zajistit, zastřešit a uchránit dalšího chátrání.

Samostatnou kapitolou jsou pak synagogy v majetku měst či obcí, jež z nejrůznějších důvodů nebyly původním vlastníkům a uživatelům převedeny a které jejich vlastníci dokázali samostatně či ve spolupráci s FŽO a Židovským muzeem v Praze zachránit, obnovit a zpřístupnit veřejnosti. Sem patří třeba synagoga v Turnově, v Kolíně, v Břeclavi nebo v severočeském Jirkově. K nim přibude na jaře příštího roku další: synagoga v Budyni nad Ohří, malém městě, ve kterém se dochovalo překvapivě množství historických památek i celková atmosféra minulých časů.

Obnovené pozdně rokokové průčelí. Foto jd.

ŽIDÉ V BUDYNI

Nejstarší židovské osídlení Budyně nad Ohří je doloženo od první poloviny 16.

století. V roce 1638 čítala místní komunita 11 rodin, v roce 1724 již 22 rodin (104 osob), v roce 1783 celkem 34 rodin, v roce 1880 se jednalo o 113 osob a v roce 1930 (při sčítání lidu) o 39 osob. Ve městě existovalo ghetto, které se nacházelo severně od náměstí. Založeno bylo již v 16. století a dodnes se dochovala část domů v přestavbách. Nedaleko od náměstí se v Ostrovní ulici nachází synagoga. Původně dřevěná synagoga byla v první polovině 19. století přestavěna na zděnou pozdně klasicistní

Detail nástropní malby. Foto jd.

budovu s pozdně rokokovým průčelím. Svému účelu sloužila do druhé světové války, poté byla využita jako skladiště a stavebně poškozena. Židovský hřbitov se nachází asi kilometr jihovýchodně od centra Budyně uprostřed polí. Pochází z roku 1785, čítá zhruba 200 náhrobků a jeho součástí je novorománská obřadní síň. V roce 2002 se započalo s jeho rekonstrukcí, která je před dokončením.

ZACHRÁNĚNÁ SYNAGOGA

FŽO, přesněji řečeno jí založený Nadační fond Zecher, o záchranu budyňské synagogy usilovala od počátku 21. století. Původní záměr odkoupit budovu a postupně ji opravovat se s městem dohodnout nepodařilo – přesto však Zecher podal úspěšný návrh na prohlášení stavby za kulturní památku (2009) a nechal na své náklady vypracovat kompletní architektonický projekt včetně závazných stanovisek památkářů, který městu věnoval. To potom přistoupilo k nejnětější opravě. V roce 2020 pak podalo žádost na Ministerstvo financí České republiky o grant na opravu synagogy z fondů EHP, tzv. Norských fondů. Žádostí bylo vyhověno a Budyně dostala na tento účel 22 milionů Kč, které pokryjí víc než 90 procent nákladů – zbytek hradí město. Celá oprava bude podle podmínek udělené dotace dokončena na jaře příštího roku.

A tak má celý příběh šťastný konec, kterým je citlivě a vysoce odborně obnovená a restaurovaná synagoga, jež je cenným dokladem historie města i židovské přítomnosti v něm. Všem, kdo se podíleli na její záchraně a obnově, patří uznání a čest.

jd

OZDOBA KRÁLOVSKÉHO MĚSTA

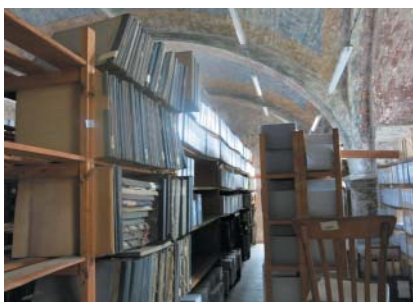
Synagoga v Lounech má naději na záchranu

Další židovskou památkou, která má naději vrátit se do původního stavu a důstojně připomínat místní židovskou obec, její historii i tragický osud, je synagoga v Lounech, královském městě vzdáleném necelých třicet kilometrů od Budyně. I v Lounech, kterými stejně jako Budyní protéká řeka Ohře, se zachovala řada cenných stavebních památek, mezi které lze zdejší synagogu plným právem počítat. Také v Lounech sídlila až do holokaustu židovská obec, jejíž členové v mnohém přispěli k rozvoji i prosperitě města.

V MAURSKÉM STYLU

V zajímavé publikaci *Osudy židovských rodin na Lounsku*, která obsahuje i podrobnou studii Jana

Mareše a Iva Suslíka o historii lounských Židů, se uvádí, že židovská obec ve městě existovala již od 14. století. Zanikla někdy v polovině 16. století, kdy byli Židé z Loun i mnoha dalších

Hlavní sál se zbytky výmalby slouží jako archiv.

měst Českého království vyhnáni. Další náboženská obec vznikla potom až v roce 1860 poté, co byli Židé zrovnoprávněni s ostatními občany rakouské říše a mohli si svobodně zvolit místo svého pobytu. Její členové se brzy prosadili i hospodářsky, a tak po zakoupení pozemku u městských hradb nedaleko náměstí mohla židovská obec, která měla k dispozici jen malou modlitebnu, přistoupit ke stavbě vlastní synagogy. Budova v tzv. maurském stylu podle návrhu pražského architekta Johanna

Staňka (autora projektu mnohem větší synagogy v nedalekém Žatci) byla dokončena a slavnostně zasvěcena v roce 1874. Po sedmdesát let, až do roku 1942, byla náboženským i společenským centrem místní židovské obce.

Synagoga vypadá z vnějšku celkem zachovale. Foto na této straně jd.

V roce 1942, kdy už byly v Protektorátu Čechy a Morava v platnosti všechny protizidovské zákony a předpisy, odkoupilo synagogu od židovské obce město Louny a přestěhovalo do ní své muzejní sbírky a archiv.

MAJETKOVÉ PŘEVODY

Po válce už náboženská obec v Lounech skomírala a ani synagogu, která jí byla v roce 1948 navracena, už nedokázala udržovat. Pronajala ji městu jako muzejní depozitář a posléze prodala stavebnímu družstvu. Od něj ji v roce 1967 odkoupilo opět město a umístilo do ní hlavní depozitář Státního okresního archivu Louny. Zatím poslední majetkový převod se uskutečnil v roce 2003. Tehdy byla synagoga vládním nařízením v rámci zmírnění křivd minulosti vrácena nástupci lounské obce, Židovské obci Teplice. Město ji nadále užívalo k archivním účelům a z nájmu bylo možné provádět drobné opravy a údržbu.

SNAHY A NÁKLADY

V letošním roce se ale situace podstatně mění. Louny si staví novou archivní budovu a nejspíše na konci příštího roku synagogu opustí. Před teplickou obcí

stojí nesnadný úkol: opravit částečně staticky narušenou budovu, rehabilitovat a pokud možno do původní podoby vrátit její interiér, restaurovat původní výmalbu a vitráže a najít pro budovu důstojné využití. V tomto ohledu se nabízí obdobné řešení jako u jiných synagog, které už prošly rekonstrukcí – zřídít v budově expozici historie lounských Židů a využívat ji rovněž pro kulturní a společenské potřeby města, koncerty, výstavy, přednášky a podobně. Jenomže, i když synagoga z vnějšku vypadá celkem zachovale, nezbytné záchranné práce na statické a stavební úpravy interiéru jsou odhadovány nejméně na 30 milionů korun.

První krok byl už učiněn. Hlubokou sondou bylo zpřístupněno sklepení pod synagogou, související s historickými sklepy sousedního, nedávno zbořeného domu, a bylo provedeno její zajištění proti podzemní i vtékající dešťové vodě.

Průzkum a práce v podzemí, na které přispěly Česko-německý fond budoucnosti, Nadační fond obětem holocaustu, Ústecký kraj, město Louny, Nadace ŽO Praha a Židovská obec Teplice, přišly celkem na 820 000 korun. A takových dílčích úkolů, které notabene prakticky nejsou vidět, se musí provést celá řada.

Teplická obec jedná s každým potenciálním přispěvatelem, připravuje žádosti o granty a doufá, že se v relativně dohledné době stane lounská synagoga

Pohled od synagogy na České středohoří.

opět tím, čím kdysi byla – ozdobou města a klidným a utěšeným místem, z jehož zahradního dvora nad městskými hradbami a řekou Ohří je krásný výhled na kužely bývalých sopek Českého středohoří.

jd

SLOVENSKO – VOLBY 2023

Vítězný návrat Roberta Fica a jeho strany Smer SD

V posledný septembrový deň sa konali na Slovensku predčasné parlamentné voľby. Ich výsledkom je víťazný návrat Roberta Fica a jeho strany Smer SD (22,94 % hlasov, 42 poslaneckých mandátov). Na druhom mieste sa skončilo Progresívne Slovensko (PS, 17,96 %, 32 mandátov), ďalej Pellegriniho Hlas SD (14,7 %, 27 mandátov) a v parlamente sa ocitlo aj Matovičove OĽaNO (8,89 %, 16 mandátov), Kresťanská demokracia (KDH, 6,82 %, 12 mandátov), Sloboda a solidarita (SaS, 6,32 %, 11 mandátov) a Slovenská národná strana (SNS, 5,62 %, 10 mandátov). Prijemne prekvapilo, že fašistická Republika Milana Uhríka (v rozpore s prognózami) ostala pred bránami parlamentu so ziskom 4,75 % hlasov, podobne ako Sme rodina Borisa Kollára či Demokracia ex premiéra Eduarda Hegera.

SITUÁCIA

Štatistika je jasná, ťažšie je sprostredkovať spoločenskú situáciu a emócie, ktoré sa objavovali už počas volebnej kampane. Emócie živil hlavne Robert Fico pravidelnými tlačovými konferenciami. Útočil na zložky justičného a súdneho systému, ktoré vyšetrovali, obviňovali a v mnohých prípadoch aj právoplatne odsúdili ľudí blízkych jeho strane. Počet trestne stíhaných politikov, sudcov a verejných činiteľov z okolia strany Smer je vyšší ako sto osôb, desiatky z nich sú právoplatne odsúdených. Aj samotný Robert Fico a jeho najbližší spolupracovník Robert Kaliňák boli obvinení zo „založenia zločineckej skupiny“, ale ich trestné stíhanie zastavil generálny prokurátor Maroš Žilinka, ktorý opakovane používa kontroverzný paragraf 363 na zastavenie trestného stíhania prominentov Smeru. Fico odmieta tieto obvinenia. Hovorí o „politických procesoch“ a na adresu vyšetrovateľov, sudcov a prokurátorov vyslovuje otvorené vyhrážky. Na prvej tlačovej konferencii po svojom víťazstve sa vyjadril, že okamžite „musí odísť“ policajný prezident Štefan Hamran a šéf úradu Špeciálnej prokuratúry Daniel Lipšic. Uvažuje aj o zrušení celej Špeciálnej pro-

kuratúry, ktorej úlohou je dozorovanie mimoriadne závažných trestných činov. Policajný prezident Hamran v reakcii na Ficovo víťazstvo už oznámil odchod z vlastného rozhodnutia. Špeciálny prokurátor Lipšic sa rozhodol inak – bude bojovať, dobrovoľne neodstúpi. Tlak na spochybnenie postupov justície proti Ficovým chránencom umocňuje aj dlhodobá „vojna v polícii“, počas ktorej sa rôzne zložky polície a vyšetrovateľov vzájomne obviňujú z marenia spravodlivosti. Zatiaľ

Pellegrini a Šimečka sa v novej vláde nestretnú. Foto archív.

čo jedni pracujú podľa pravidiel „padni komu padni“, iné zložky účelovo spochybňujú vyšetrovateľov korupčných trestných káuz Ficových „našich ľudí“. Táto „vojna“ výrazne pomohla snahám Roberta Fica spochybníť preňho nepohodlné justičné procesy.

FORMOVANIE VLÁDY

Uvedené skutočnosti priamo súvisia s formovaním vládnej koalície. Do parlamentu sa dostalo sedem subjektov. Politické protiklady predstavujú Ficov Smer a s ním spojená SNS, na druhej strane Šimečkové PS spolu so Sulíkovou SaS. Vďaka nulovému koalíčnému potenciálu sa do jasnej opozície postavilo Matovičovo OĽaNO. Jazyčkom na váhach sa stal Pellegriniho Hlas (bez Hlasu nemohla vzniknúť žiadna parlamentná väčšina) a v menšej miere aj KDH. Ako dva možné scenáre sa uvažovali koalície strán Smer, Hlas a SNS (spolu 79 poslancov) alebo štvorkoalícia PS, Hlas, SaS a KDH (82 poslancov). Pravdepodobnejší bol prvý scenár, ktorý sa napokon realizoval.

Informácie zo zákulisia rokovaní ukazovali na skutočnosť, že kľúčovými boli otázky premiéra a obsadenie ministerstva vnútra, ktoré má dosah na vyšetrovanie trestných činov. Kontrola MV je pre Roberta Fica otázkou osobnej slobody a tiež politického prežitia. Preto tak Fico, ako aj Šimečka považovali post ministra vnútra za životne dôležitý.

Vyššie uvedené fakty hovoria o hlavných úskaliach budúceho vývoja na slovenskej politickej scéne. Za dlhodobý najvypuklejší problém Slovenska považujem jeho justičný a súdny systém. Len námatkovo vymenujem niekoľko významných aktérov slovenskej justície:

Štefan Harabin (akýkoľvek komentár je zbytočný), Maroš Žilinka (generálny prokurátor, opakovane zneužíva paragraf 363 na ochranu Ficových ľudí pred stíhaním), Dušan Kováčik (bývalý špeciálny prokurátor, právoplatne odsúdený na osem rokov väzenia za korupciu a marenie spravodlivosti), Dobroslav Trnka (bývalý generálny prokurátor obvinený zo zneužívania právomoci verejného činiteľa, priateľ mafiána Mariana Kočnera), Monika Jankovská (bývalá štátna tajomníčka

ministerstva spravodlivosti, Ficova chránenka a priateľka Mariana Kočnera, obvinená z marenia spravodlivosti a vydierania). Volebné víťazstvo Roberta Fica a opätovná vláda jeho ľudí dostane slovenskú justíciu do ešte tristnejšieho stavu, než tomu bolo doposiaľ. Nie je to jediné nebezpečie viažuce sa na návrat Fica do vlády, ale rád by som sa pozrel na situáciu aj optimistickým pohľadom a uviedol niečo o pozitívach, ktoré voľby priniesli.

POZITÍVA VOLIEB

Fico nedosiahol zisk, ktorý by pre Smer alebo koalíciu postačoval na získanie ústavnej väčšiny. Fašisti (Kotleboví aj Uhríkoví) ostali pred bránami parlamentu. Potešil aj rekordne vysoký počet žien (celkovo 33 poslankyň). Za plus možno považovať aj neúspech strany Sme rodina Borisa Kollára, ktorý tvoril v predchádzajúcom období deštruktívny tandem s Igorom Matovičom. Rovnako sa do parlamentu nedostala maďarská Aliancia inklínujúca k Viktorovi Orbánovi. Extrémisti síce získali niekoľko kresiel ako

nezavislí poslanci rôznych strán, ale je ich málo. Vďaka systému krúžkovania sa v desiatke poslancov zvolených za SNS objavilo deväť mien z iných zoskupení, ktorí sú charakterizovaní ako konšpirátori, extrémisti a v niektorých prípadoch bývalí členovia Kotlebovho „fašistického“ klubu (Tomáš Taraba, Filip a Štefan Kuffovci) alebo Harabinovej strany Vlast' (Roman Michalko). Michalko sa v minulosti zviditeľnil požiadavkou na „dekriminalizáciu prezidenta Tisa“, známy je aj hoaxmi a mnohými „omylnými“, ktoré šíri na sociálnych sieťach. Ďalšou „exotickou“ postavou klubu SNS je Rudolf Huliak, bývalý starosta rázovitej obce Očová v blízkosti Zvolena. Poslanec Huliak sa nechal počuť, že ak by bol reprezentant Slovenska, tak jeho prvá cesta by viedla do Moskvy, kde by osobne odposlal prezidenta Putina „za tých bláznov, ktorí rozpúťali vojnu na Ukrajine“. Jeho názor na migráciu je: „že nám chcú zmarit' naše kresťanstvo a zmiešať našich vysoko inteligentných bielych ľudí s tou šedou hmotou priemerne inteligentných“. Klimatická zmena nejestvuje, je to len výmysel na ovládnutie sveta v rámci nového svetového poriadku. Program Národnej koalície, ktorej pán Huliak predseduje, požaduje aj zrušenie „digitálneho otroctva“ a zavedenie čisto papierovej agendy na štátnych úradoch, zákaz siete 5G na Slovensku, zabavenie majetku vlastizradcov a podobné požiadavky.

Budúce politické postoje klubu SNS je ťažko odhadnúť a potenciálne môžu svojim koalíčným partnerom (teda Smeru a Hlasu) spôsobiť problémy. Na druhej strane sa víťaz volieb svojou rétorikou začal prelínať s extrémistami, proti ktorým sa v minulosti vyhraňoval. Dôsledkom takejto rétoriky a jeho spolupráce so SNS bola hrozba vylúčenia zo spoločenstva strán európskych socialistov. Hrozba sa zmenila na realitu 12. októbra, keď vedenie strany európskych socialistov oznámilo pozastavenie členstva pre strany Smer SD a Hlas SD. Dôvodom je ich spolupráca s extrémistickou SNS, proruské a protiukrajinské postoje a odklon od hodnôt európskych socialistov. Komentáre však vyjadrujú nádej, že Ficové prejavy sú určené jeho domácemu elektorátu a na rokovaníach v Bruseli

bude prezentovať viac proeurópskych postojov. Doterajšia prozápadná orientácia Slovenska ostane po nástupe novej vlády nezmenená a detto platí aj o zotrvaní v NATO. K členstvu v Európskej únii a NATO sa hlási v parlamente šesť strán spolu so 140 poslancami. Problémy možno očakávať v otázkach pomoci pre Ukrajinu bojujúcu proti ruskej agresii. Opätovne je to Robert Fico, kto sa jasne postavil proti akejkoľvek vojenskej pomoci pre Ukrajinu („ani náboj na Ukrajinu“). Tu sa dá očakávať (keďže sa nejedná o jeho kožu), že zmení postoj.

ČO BUDE ĎALEJ?

Podľa ekonómov a politológov je dnešná situácia Smeru zásadne odlišná od jej predchádzajúcich nástupov k vládnemu kormidlu. Rozdiel je v tom, že štátna pokladnica je prázdna. Sme na pokraji gréckej cesty. Robiť populistickú politiku, rozdávať peniaze a budovať sociálny štát nie je možné pri súčasnom konsolidovaní štátnych financií.

Koalícia Smeru, Hlasu a SNS nepochybné znásilní justíciu, otvorí stavidlá rozkrádania pre „našich ľudí“, bude bojovať s novinármi a pravdepodobne vytvorí

Bližšie k Balkánu a ďalej od ideálu právneho štátu... Foto archív.

vlastný mediálny svet. Zastaví vyšetrovanie neuzavretých korupčných a iných káz. Problém bude mať s oslobodením tých, ktorí sú právoplatne odsúdení a vo výkone trestu. Bude potrebovať súčinnosť prezidenta (amnestiu). Momentálne je v úrade prezidentka Zuzana Čaputová. Patrila a patrí na slovenskej politickej scéne jednoznačne k tomu najlepšiemu, čo máme. Vzhľadom na jej charakter a slušné spôsoby sa stala terčom verbálnych atakov zo strany politikov Smeru, ale aj nastupujúcej vládnej koalície. Smer použil na znerváženie prezidentky mafiánske praktiky (napr. podpredseda Smeru za prítomnosti

viacerých politikov vyzýval zhromaždený dav na skandovanie najsprostejších vulgárností adresovaných na prezidentku ako ženu. Nikto z prítomných politikov neprejavil ani náznak protestu!). Tieto útoky vyvolali u prezidentky obavy o osud jej najbližších a viedli k tomu, že sa zriekla možnosti kandidovať v budúcich prezidentských voľbách. (Všetci máme v pamäti únos syna prezidenta Kováča, ktorý sa vzoprel Mečiarovi.) Dá sa očakávať, že bude nasledovať pokus o obsadenie prezidentského kresla osobou z prostredia Smeru a následne udelenie amnestie pre „obete politických procesov“. Nádej, že sa tak nestane, vyvoláva potenciálna kandidatúra exministra zahraničia Ivana Korčoka na post prezidenta. Jeho zvolenie by narušilo mafiánsky scenár.

V polovici októbra sa etablovala vláda. Koalíční politici pokračovali vo vyhrážkach vyšetrovateľom korupčných kauz „našich ľudí“. Nominant Hlasu na ministra vnútra verejne hovoril, že sa zbaví „týchto kovbojov“ a vyhodí ich z policajného zboru. Robert Fico oznamuje „koniec éry mimovládnych organizácií na Slovensku“, jeho pravá ruka Robert Kaliňák (dôvodne podozrivý z viacerých trestných činov) hovorí o zločinnom prepojení policajnej mafie a médií (!)

Šokujúco pôsobia nominácie SNS – ministrom životného prostredia sa mal stať Rudolf Huliak (spomenutý vyššie), jeho nominácia ako jediná bola prezidentkou Čaputovou odmietnutá. Ako náhradu za Huliaka nominovala SNS Tomáša Tarabu, za ministerku kultúry moderátorku konšpiračnej proruskej televízie Slovan Martinu Šimkovičovou. Vymenovanie novej vlády R. Fica sa očakáva 25. októbra. Opozičné strany hovoria o vznikajúcej „vláde temna“.

Voľby sú za nami. Posunuli Slovensko bližšie k Balkánu a ďalej od ideálu právneho štátu. Je to trend, ktorý môžeme pozorovať počas celých 30 rokov samostatného Slovenska. Nie je to sympatický pohľad, ale stále žijeme v Európe, sme súčasťou bohatej EU, po materiálnej stránke sa nemáme zle. A pri pohľade na aktuálne dianie v Izraeli si môžeme uvedomiť maličernosť všetkých našich problémov.

JARO FRANEK, 24. októbra 2023

NEPRAKTA V TEREZÍNĚ

Vězeňské kresby známého kreslíře, karikaturisty a ilustrátora

Návštěvníci Památníku Terezín mohou v rámci návštěvy Malé pevnosti (v předsálí kina) zhlédnout charakterem ve zdejší prostředí neobvyklou výstavu. Je věnována Jiřímu Winterovi Nepraktovi a zahrnuje i několik jeho kreslených vtipů (jsou na biblická témata a na rozdíl od kreslířovy poměrně odvážné normy z posledního činného období celkem decentních). Větší pozornost však asi vzbudí jeho málo známé válečné kresby.

HISTORICKÝ REVOLVER

Jiří Winter (nar. 1924) prožil dětství a mládí v Plynární ulici v pražských Holešovicích, kde měl jeho otec Karel zavedenou rodinnou sklenářskou a rámařskou živnost (založena byla roku 1877, dům už dnes nestojí, je tam stanice metra). Tatínka často volali, aby zasklival terária v čerstvě otevřené zoo, a syn ho rád doprovázel. Miloval zvířata a s chutí je kreslil, léta chtěl studovat přírodovědu, odborně psát o zvířatech a sám si texty ilustrovat.

Od 5. třídy chodil na sedmiletou reálku v Dušní ulici, často navštěvoval Náprstkovo muzeum a také ho lákala pestrost centra, na což vzpomíná v knize *Tučná linka černou tuší aneb Nepraktické vzpomínání* (2012): „Od

dětství jsem miloval trhy, podívanou, biograf, atmosféru poutí a posvícení. Těch bylo v Praze plno. Okouzlovalo mě panoptikum voskových figur, byl tam i lev, který zakousl svou velitelku, aby se nemusela provdat za nemilovaného muže.“ A od mládí také sbíral různé zajímavosti, orientální kousky, africké masky, zvířecí (i lidské) lebky a, což se mu stalo za války osudným, historické zbraně...

Německá okupace a uzavření vysokých škol mu znemožnily studium

přírodovědy, přihlásil se na Střední grafickou školu na Malé Straně, bral i soukromé hodiny kreslení, oblíbil si jednoduchou, výraznou ladovskou linku, jíž zůstal věrný celý život. Od léta 1943 byl totálně nasazený, na pracovním úřadě si vyjednal celkem příjemnou práci v zámecké zahradě v Troji.

Když se mu jeden kamarád svěřil, že je zapojen do akcí domácího odboje, Jiří mu půjčil starý revolver, historickou, ale stále funkční zbraň. Dotyčného přítele však zatkl gestapo a při výslechu prozradil, od koho pistolí má. V srpnu 1944 zatkli majitele zbraně, jemuž byl navržen trest smrti; nakonec, díky procedurální shodě okolností, dostal čtyři roky v nacistické káznici. Jiří Winter si trest odpykával v táboře v bavorském Bernau u Chiemského jezera, v němž vězni dobývali rašelinu. Podařilo se mu přežít a po osvobození americkou armádou dojit pěšky až do Čech.

Zatčení a vězení neunikla ani matka Marie (za přechovávání „židovských věcí“, cenností, které patřily otcovu bratřovi, jenž uprchl do Šanghaje), ale osudový dopad měl případ na jeho židovského otce. Toho dosud před deportací chránila jeho nežidovská manželka, po zátahu na syna ho gestapo umučilo při výslechu na Pankráci. Některým Jiřího příbuzným se podařilo včas emigrovat, většina blízkých z otcovy strany však zahynula. Po vál-

ce se tedy shledal jen s matkou, se kterou ho pak po celý život pojilo velmi silné pouto. O svém válečném odboji, jenž stál otce život, prý nikdy nemluvil a nezmiňoval příliš ani válečnou anabázi. Při přípravě terezínských výstav se vdova po malíři

Rodiče Marie a Karel Winterovi, srpen 1942. Foto na této straně archiv J. Wintera.

snažila marně vypátrat příbuzné, s nimiž ztratil po válce kontakt – rodinu jeho sestřenice Anny Jandové, provdané Schwarzové.

KRESBY, VTIPY, HRAČKY

Po válce nějaký čas vedl rodinné sklenářství, po únoru 1948 o ně Winterovi přišli. Jiří Winter se začal živit výtvarnou prací, ze zrušené dílny si vybudoval první ateliér.

Roku 1949 se seznámil se svým prvním kolegou a spolupracovníkem v oblasti kresleného humoru, novinářem, satirikem a obchodníkem se starožitnostmi Bedřichem Kopecným, s nímž přijali společnou značku Neprakta. Vymyslel ji Kopecný v reakci na množství zkratkových názvů nových socialistických podniků a Winter ji po Kopecného smrti používal ke svému příjmení i samostatně. Kopecný vytvářel

Portrét spoluvězně.

libreto vtipů a první náčrt, který Winter čím dál bravurněji rozpracoval. Časem to byl ale Winter, kdo držel kolegu, jenž byl za svou kritiku režimu perzekvován, nad vodou. Dvojice se

První známý poválečný snímek z roku 1946.

snažila vyhybat tehdy ideologicky žádané „úderné“ protikapitalistické satíře, v *Kvítku*, *Dikobraze* a dalším tisku se soustřeďovala na lidské a partnerské slabosti, na vtipy ze zvířecí, historické či pohádkové říše.

Winter se živil také jako tvůrce nápaditých dětských her a hraček (navrhl třeba známé obrázkové loto, hru s Dlouhým, Širokým a Bystrozrakým nebo pestrobarevného dřevěného houpacího kohouta), jako autor reklamních kreseb a ilustrátor pohádek a knih se zvířecí, historickou, ale také třeba lékařskou tematikou; jeho kresby znali a měli rádi čtenáři časopisu *ABC*. Věnoval se též divadelním kostýmům (mj. pro hru *V+W Těžká Barbora* v Divadle ABC v roce 1985), pracoval i pro televizi a film, od šedesátých let ilustroval texty svého budoucího spoluautora Miloslava Švandrlíka.

Ten poté, co napsal a roku 1969 vydal knihu *Černí baroni aneb Válčili jsme za Čepičky* (s Winterovými ilustracemi), měl s nástupem omezené publikační možnosti a příležitost spolupracovat na kreslených vtipech, komiksech, knihách pro děti či omalovánkách uvítal. Nejpopulárnější knihy dvojice Neprakta & Švandrlík pak vycházely v četných reedicích po roce 1990, pár nových ještě přibýlo. Wintera čekalo po pádu režimu i obvinění ze spolupráce s StB, jemuž se bránil a ubránil soudní cestou. Zemřel 30. října 2011.

TEMNÁ PF

Přenesme se zpět do Malé pevnosti. Zdejší výstava představuje kreslířův

Portrét spoluvězně.

PF 1948.

Kresba z vězení.

život a práci, soustřeďuje se na jeho rodiče a širší rodinu, k vidění jsou dokumenty z války. V káznici kreslil Jiří Winter spoluvězně a strážné a také třeba vyhublého tažného koně. Jsou už patrné všechny jeho kreslířské kvality: znalost anatomie (lidské i zvířecí), pevná linka a ani v portrétech spoluvězňů se nevyhne jemné karikatuře. Obrázky působí živě a citlivě, zobrazování mají svůj charakter.

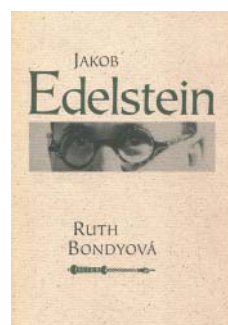
Zajímavá jsou také poválečná novoroční blahopřání, péfka: nevyjadřují radost a naději do budoucích let, spíše skepsi. Nejpatrnější PF je na rok 1948: lebka s vyraženými zuby, v kresbě ještě autor výmluvně použil rudou barvu. Wintera prý při cestě z Bavorska do Prahy zadrželi v zajateckém táboře, kde se setkal s několika Ukrajinci a volynskými Čechy, kteří ho varovali před stalinistickým Ruskem a rozhodně se odmítali vrátit na východ, do svých původních zemí.

V další kresbě vyděšené tváře, či spíše kostlivce, lze vystopovat jeho pozdější četné strašidelné (ale už vlastně líbivé) bytosti. Tahle stará kresba je ale hodně syrová a děsivá.

Dodejme, že touto výstavou, která potrvá do konce listopadu, Winter Neprakta zřejmě Terezín neopustí: v opravené budově bývalých Dělostřeleckých kasáren se plánuje stálá expozice jeho kreseb.

JAKOB EDELSTEIN RUTH BONDYOVÉ

Ruth Bondyová, po které byl nedávno pojmenován park na pražských Vinohradech (více na straně 21), napsala celou řadu knih, z nichž mnohé vyšly v českých překladech. Jednu z prvních, a v díle autorky i jednu z nejdůležitějších, biografii sionisty a „židovského staršího“ terezínského ghetta, vydalo nakladatelství Sefer v roce 2001. Autorka k českému vydání napsala krátký

úvod, který prostřednictvím několika málo slov vypovídá, jak vzácným člověkem Ruth Bondyová byla.

„Čtyřicet let jsem si netroufala doufat, že ještě jednou v životě uvidím Prahu. Komunistický režim Československé republiky přerušil v roce 1967 diplomatické styky s Izraelem a v letech 1975–1979, kdy jsem sbírala materiál pro životopis Jakoba Edelsteina, mi nebyly české archivy přístupné. Jeden z důvodů, proč jsem se rozhodla napsat tuto knihu, byl negativní postoj tehdejšího režimu ke všemu vědomě židovskému, k sionismu a také fakt, že režim prakticky znemožnil výzkum osudu Židů v době šoa; bylo o nich možno hovořit jen ve všeobecném rámci „obětí fašismu“.

Biografie nemůže být nikdy definitivní, protože takový není život sám, pokud trvá. Každá generace vidí dějiny a jejich hrdiny jinými očima. I já bych možná dnes napsala jinou biografii Jakoba Edelsteina. Nejen proto, že od roku 1990 bylo uveřejněno mnoho pro mne dříve nedostupného materiálu (jeho část jsem vtělila do českého vydání), ale hlavně proto, že i já jako každý se stále měním, že jsem dnes snad o něco moudřejší či skeptičtější, nebo prostě starší.

Jsem šťastná, že jsem se dočkala roku 1989, že mohu jezdit každý rok do svobodné České republiky, setkávat se s přáteli, udržovat pracovní vztahy, vidět Hradčany – a že se Edelsteinův životopis dostane, byť se zpožděním, do rukou českého čtenáře.“

ALICE MARXOVÁ

VE JMÉNU LÁSKY

K próze Hily Blumové Jak milovat svoji dceru

Návštěva a Jak milovat svoji dceru jsou dva romány izraelské spisovatelky Hily Blumové. První pojednává o trablech a spletech rodinného života, v Izraeli vyšel roku 2011 a stal se takřka okamžitě bestsellerem. Tím druhým letos debutovala jak ve Spojených státech amerických, tak v českém kulturním kontextu. Ve své vlasti za něj loni získala prestižní Sapirovu cenu, která jí kromě finanční částky a překladu knihy do arabštiny a do dalšího jazyka dle vlastního výběru zajistila i to, že 500 výtisků knihy bylo distribuováno do veřejných knihoven po celé zemi.

Hila Blumová se narodila roku 1969 v Jeruzalémě, kde také vyrůstala. Profesně začínala jako novinářka, brzy si však našla práci jako nakladatelská redaktorka. Román *Jak milovat svoji dceru* začala psát již dávno, když bylo její dceři sedm let (nyní je jí devatenáct). Autorka má i dva nevlastní syny, ale o vztahu mezi matkou a mužským potomkem by dle vlastních slov nikdy nepsala, protože je to úplně jiná zkušenost.

BEZPOČET BĚŽNÝCH ROZHODNUTÍ

Rozsahem nevelký román otevírá scéna, v níž stojí zhruba šedesátiletá matka, již pár let vdova, pod oknem bytu své osmadvacetileté dcery Ley v Holandsku a bojí se jít dál – nebo na sebe jenom upozornit. Je tedy vidět, že se navzájem odcizily, a čtenářům nezbyvá než pátrat, proč. A jak se mohlo pouto, které se zpočátku jevílo jako požehnaní, zvrtnout v nepřekonatelnou vzdálenost.

V sérii nechronologicky uspořádaných krátkých vinět (tj. dlouhých od pouhého odstavce k několika málo stránkám) spatříme Leu jako nemluvně, roztomilé batole, zbožňované dítě i rebelující teenagerku, při jejíž výchově musela matka denně činit bezpočet rozhodnutí – aniž mohla předvídat, co budou nakonec znamenat. Nepochybně měla vždy dobré úmysly i rozumné důvody, ale co když se navzdory nim dostaví špatný výsledek? Neboli – jinými slovy – kdy se mohou stát mateřská péče a starostlivost potenciálně zničující?

Mezi matkou a dcerou tak občas logicky vypuknou boje o moc, přičemž za obou stranách se objevují úzkosti, stra-

chy i nejistoty. A když se dcera zoufale zamiluje do spolužáka, jenž ji odmítá, nastartuje to celou řadu nedorozumění, která vedou ke katastrofě – protože ani jedna v krizi nezvládne emoce. A navíc to vypadá, že matka se dopustila nepřipustné manipulace.

MEZI OCHRANITELSTVÍM A MAJETNICTVÍM

Ústředním tématem, k němuž se příběh zas a znovu vrací, je tedy ona nelehko vytyčitelná hranice mezi ochranitelstvím a majetnictvím, kterou je zjevně možné překročit, aniž by si toho byl kdo vědom. Vyprávěn je přitom ústy matky, jež nelibostně prochází vzpomínkami a dlouho pohřbenými city a zkoumá minulost. Na jedné straně řeší tajemství dceřina zmizení a údajného nomádského života, avšak

na straně druhé staví samu sebe před soud: shání svědky, sbírá důkazy a hledá zločin, a čtenáři se tak ocitají v roli soudce. Záhy mají jasno v tom, že matka byla empatická a schopná a že se nemýlí v tom, že všechno, co udělala, činila z lásky, zároveň si však nemohou být jisti její spolehlivostí – přece jen se nad ní vznáší příznak duševní nemoci (od devíti let trpí depresemi a už šestnáct let chodí k psychiatrovi).

Její věty jsou občas klamně jednoduché, jinde zase převládá humorný tón. Obojí je však, zdá se, pouhá maska, pod

níž se skrývají psychologicky přesvědčivá gesta, pozorování a dialogy. A taky četné odkazy na literární díla zejména současných autorek pojednávajících o vztahu matky a dcery, která vypravěčka četla a z nichž občas taky cituje: od Američanky Elizabeth Stroutové po Kanadanku Alici Munroovou a hlavně Margaret Atwoodovou, z jejíž románu *Kočí oko* se naše matka pokouší zjistit, jak se má vypořádat, bude-li to nutné, s falešnými a zlomyslnými kamarádkami své dcery.

MUŽI NA OKRAJI

Atmosféra je to tedy skoro klaustrofobní a muži v ní stojí jen někde na okraji. Otec Ley se sice bojí, že jeho dcera nemá dostatečný prostor k růstu a získání nezávislosti, avšak sám byl nevěrný a k myšlence dalšího dítěte chová takovou nechut, až se jeho manželka rozhodne pro potrat. A poměrně významná je i epizoda, v níž se ve škole řeší biblický příběh o obětování Izáka, k němuž se na Boží příkaz chystal jeho otec Abrahám. Když se o debatě probíhající ve třídě dozví matka, zareaguje na adresu Boha následovně: „Mé dítě ode mě nedostaneš. Ode mě ne.“ Zachová se tedy přesně tak, jak kdysi neformálně v rozhovoru prohlásil o všech ženách jeden z nejvýznamnějších izraelských prozaiků David Grossman: a sice že by Boha poslaly někam.

Co se pak odkazů na izraelskou realitu týče, není jich mnoho, ale skvěle dokreslují pozadí děje: autobusy se moc nejezdí, protože panuje strach z palestinských sebevražedných útoků, dcera do armády narukovat nechce, zatímco matka v ní měla kdysi románek s velitelem, a rodiče chlapce, jímž je Lea posedlá, jsou Rusové. A při návštěvě Amsterdamu hodlá naše ústřední dvojice navštívit dům Anny Frankové – přičemž diskutuje o tom, jaký to vlastně má pro ně význam.

Jedná se o román, který by měli číst nejen Izraelci a nejen ženy. K výslednému dojmu přispívá i mimořádně citlivý překlad z hebrejštiny, kterého se ujala Šárka Melanie Sedláčková – a v němž moudře ponechala v angličtině slova, jimiž se i u nás vyjadřují dnešní teenageři.

HANA ULMANOVÁ

Hila Blumová: *Jak milovat svoji dceru*. Přeložila Šárka Melanie Sedláčková. Garamond, 264 stran, dop. cena: 399 Kč.

POSTSEDLIACI

Návod na pochopenie slovenskej reality

Do slovenských kníhkupectiev nedávno dorazila kniha, ktorá vyvolala veľký záujem verejnosti. Sociálny antropológ Juraj Buzalka v nej analyzuje životné a volebné preferencie „postsedliakov“, ktorí tvoria podstatnú časť obyvateľov Slovenska.

Kniha prináša výber autorovej vedeckej a publicistickej činnosti v rokoch 2013–2022. Vybrané texty rozdelil do dvoch blokov (Eseje a štúdie a Publicistika). Ako celok vytvárajú tematicky pestrú, napriek tomu až prekvapujúco homogénnu mozaiku, ktorú možno považovať za zasvätený návod na pochopenie slovenskej reality. Spomenutá rôznorodosť nedovoľuje predstaviť všetky podrobnosti, preto som sa zamerlal na kľúčové časti.

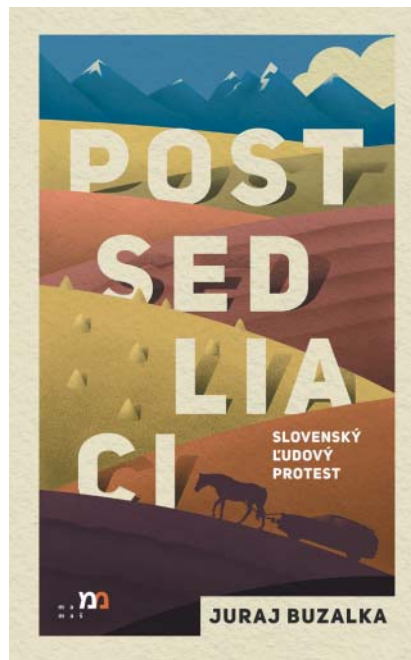
AUTOR

Skôr než pristúpim k ich hodnoteniu, spomeniem niekoľko faktov zo životopisu Juraja Buzalku, pretože umožňujú lepšie pochopiť jeho prístup k problematike. Narodil sa v roku 1975 v Partizánskom (niekoľko rokov sa mesto volalo Baňovany), detstvo strávil v dedinke Hontianske Moravce, ktoré leží na slovensko-maďarskej jazykovej hranici. Jeho otec tu pôsobil ako luteránsky farár a kňazom bol aj autorov starý otec. Rodina zažila perzekúcie v období Slovenského štátu 1939–1945, ale aj počas komunistickej éry. Vďaka osobným skúsenostiam a rodinnej pamäti Buzalka spoznal peripetie príslušnosti k prenasledovanej minorite. Získal empatiu k menšinám etnickým (Maďari, Rómovia) či náboženským (luteráni, Židia), ale aj kritický pohľad na väčšinovú (prevažne katolícku a slovenskú) majoritu. Jeho vedeckú orientáciu formovalo tiež pôsobenie v Nemecku či Anglicku.

POSTSEDLIACI

Až 80 percent Slovenska má dodnes vidiecky charakter. K dôsledku toho podstatnú časť slovenskej spoločnosti tvoria „postsedliaci“. Podľa Buzalku vyznávajú vidiecke hodnoty, ktoré považujú za „tradičné“, volia populistických vodcov, sú často geopoliticky popletení. Melancholicky smútia za svetom, ktorý nikdy nebol. Ich stratégiou prežitia je nemať názor, teda pochopiteľná hra na istotu s cieľom udržať status quo – „len aby

horšie nebolo“. Postagrárny profil Slovenska sa ďalej „prejavuje v príbuzenských vzťahoch, v praxi a (možno predovšetkým) akceptovaním distribúcie moci na základe statusu a prestíže, namiesto schopnosti a osobnej iniciatívy. Jeho najmilším prejavom je folklór, kto-

rý kvitne najmä v nominálnych mestách, ale vidiek sa zásadnejšie prejavuje aj v morálke „našich ľudí“ bez ohľadu na to, či sa stretávajú v kaviarni alebo krčme.“ Na základe uvedeného možno ľahšie pochopiť, prečo parlamentné alebo komunálne voľby končia často nečakaným (a neželaným) výsledkom.

Medzi postsedliakov autor zaraďuje aj „dedinských fašistov“. Podľa neho sú „najradikálnejším výhonkom slovenského reakcionárskeho populizmu. Ich nenávisť je oslobodená od vnímania vlastnej relatívnej prosperity a cieľu na podľa nich úspešnejších ľudí v mestách.“ Nepoteší ani zistenie, že „voliči fašistov nevolili z nejakého zúfalstva, ale preto, že takto voliť mohli a chceli“. O niekoľko strán ďalej nájdeme inú kritickú poznámku: „Reakcionársky populizmus a fašizmus (Maďarov a Slovákov) priniesli vraždenie Židov a Rómov, vojnové revízie hraníc a masové vysídľovanie podľa národnosti. V atmosfére povojnovej retribúcie a násilného zoštatňovania pôdy Slováci de facto kolonizovali cud-

zie územie. V mene nacionalistického antifášizmu Slováci vyhánali, nacionalizovali, kolektivizovali. Získali domy, majetky, pôdu od Maďarov, po Nemcoch a Židoch. Slováci dodnes necítia vinu za tieto činy...“

(NIELEN DEDINSKÍ) UDAVAČI

Ani v obmedzenom priestore tohto článku nemožno vynechať kapitolu „Dedinskí udavači: odpustiť, ale nezabudnúť“. Tento fenomén obyčajne spájame s totalitnými režimami, Buzalka ale upozorňuje, že po zmene režimu v roku 1989 sa síce zmenili cieľové skupiny, udavačstvo ale nezanimklo. Na Slovensku je špecifické tým, že má „osobný“ charakter, ktorý prakticky vylučuje anonymitu: „Aspoň trochu treba poznať udávaného a udavač tiež zvyčajne nie je hociakto. Aj arizítori najprv potrebovali poznať svojho Žida a kolektivizácii často predchádzali udania závistlivých, i keď často nie vlastnou vinou chudobnejších susedov. Aj preto ostáva v našich pomeroch, v ktorých „všetko berieme osobne“, nie celkom oddelená verejná sféra od súkromnej.“ Napriek zmienke o osobnom charaktere Buzalka interpretuje tento jav vo všeobecnej rovine. Individuálnu perspektívu ponúkajú kapitoly knihy *Udavačstvo* (2016), v ktorej rôzni autori sledujú aktivity a motívy konkrétnych donášačov.

ZÁVER

Inšpiratívne fakty a názory ponúkajú aj ostatné časti Buzalkovho diela. Nemilo prekvapuje zistenie, že súčasná generácia „Havlových a Mečiarovských detí“ je v porovnaní s tzv. Husákovými deťmi „v mnohom ešte cynickejšia a naivnejšia“. Aspoň zmienku si zaslúži netradičné hodnotenie osobnosti Ľudovíta Štúra, netypická analýza alkoholizmu, reflexie utečeneckej krízy či úvaha o vzťahu medzi holokaustom a vatrami, ktoré nacionalisti slávnostne zapalujú pri každej príležitosti. Židovskú menšinu Buzalka spomína skôr okrajovo. Vo viacerých úvahách sa však objavujú paralely, ktoré pomáhajú pochopiť jej pozície v slovenskej spoločnosti.

Postsedliaci nie sú oddychovým čítaním. Ponúkajú ale množstvo inšpiratívnych názorov, takže každý, kto je ochotný tieto texty „čítať s porozumením“, neofutuje... **PETER SALNER**

Juraj Buzalka: *Postsedliaci. Slovenský ľudový protest*. MAMAŠ 2023, cena 14,90 EUR.

CENA ARNOŠTU GOLDFLAMOVÍ

MK ČR ocenilo přínos herce a dramatika českému divadlu

V odůvodnění udělení ceny za přínos českému divadlu A. Goldflamovi se na stránkách ministerstva kultury uvádí: „A. G. vystudoval činoherní režii na brněnské Divadelní fakultě JAMU (1971–1976). V roce 1978 se stal členem Hanáckého divadla (tehdy ještě v Prostějově) a vtiskl mu nezaměnitelný styl ‚chudého divadla‘, inspirovaného údělem malého člověka ve velkých dějinách. Po přechodu do Brna a změně názvu na HaDivadlo určil divadlu styl a poetiku, která ho zařadila mezi progresivní scény, jež dokázaly vypovídat o své době prostřednictvím lidského osudu a jeho traumat. Tehdy se také prosadil jako dramatik groteskně tragikomického stylu a jako herec. Originálně otevřel pro české divadlo téma židovství a holokaustu v nepatetické rovině, ovlivněné rodinnou biografií.

Po odchodu z HaDivadla v roce 1993 se jeho tvorba (dramatická, literární, herecká) rozvinula do velké šíře. Jako režisér hostuje na řadě domácích i zahraničních scén, je jedním z nejuváděnějších českých dramatiků, autorsky spolupracuje s Českou televizí, hraje ve filmu a vydává povídky a literaturu pro děti. Působil též jako pedagog na KALD pražské DAMU a na Divadelní fakultě JAMU v Brně, kde byl roce 2007 jmenován profesorem. Dílo Arnošta Goldflama je vždy a ve všech směrech osobní a nezaměnitelné.“

S tím nelze než souhlasit. Laureátovi gratulujeme a při té příležitosti jsme mu položili několik otázek.

* * *

Cena vám byla udělena za v každém ohledu autorský vklad do českého divadla. Která z těch tří vrstev, herec, režisér, dramatik, je pro vás základní?

Ono se to mění... Herec už zaostává, protože už se texty těžko učím. Režisér je v závěsu, velké inscenace už jsou nad moje síly, takže už jen ty malé, kdyžtak. A dramatik jsem rád, ale už se to převrací do spisovatele, to převažuje čím dál víc. Za poslední rok už vydávám třetí knížku, to mě teď těší!

Působil jste také jako pedagog, profesor. Měla ta práce zpětně nějaký vliv na vaši uměleckou činnost?

To určitě, kontakt se studenty, jako mladšími partnery, byl pro mě důležitý.

Rozhovory s nimi mě obohacovaly, bavily a těšily. A mnohdy jsem se i poučil.

Cena vám byla udělena za práci pro české divadlo. Co z vaší herecké, režisérské a dramatické tvorby se uplatnilo v zahraničí?

Některé moje hry se hrály i v zahraničí, v Rakousku, Německu, USA, Polsku, Rumunsku, Rusku, Finsku, ovšem i na Slovensku, něco se ještě chystá... Jako herec jsem hrál ve dvou amerických, německých a čtyřech slovenských fil-

Kresba Antonín Sládek, 2005.

mech. Režiroval jsem párkrát v Rakousku, Polsku a Německu.

Měl jste (nebo stále máte) ve svých oborech nějaký vzor?

No určitě, obdivoval jsem Jana Grossmana, Evalda Schorma, režiséry starého divadla Husa na provázku – Petera Scherhaufera, Evu Tálskou, Zdeňka Pospíšila a Bolka Polívku. Měl jsem rád také Georga Taboriho, se kterým jsem se občas vídal a hovořil.

Co by státní ceně asi řekl váš tata?

Tata by asi měl radost, že je moje práce oceněna a doceněna. On ovšem si divadelní práce a tvorby moc nevážil, i když i to se časem trochu proměnilo, když viděl, že mě i rodinu to užívá! „Už mu to ale asi neřeknu, ale snad to svým způsobem ví. Byl bych rád, kdybych mu to mohl říct, ovšem i mojí mamince!“

Ministr kultury definoval vám udělenou cenu jako „povzbuzení a motivaci k další tvůrčí práci, k příštím velkým dílům na poli krásné literatury, uměleckého překladu, divadla, hudby, výtvarného umění, architektury a filmu“. Cítíte se povzbuzen?

Potěšen určitě ano, povzbuzen tolik ne. Já přece jen pracuju z vnitřní potřeby a chuti. A taky už jsem starší, takže kdoví, kolik toho ještě vytvořím, ať už v divadle nebo co ještě napíšu. Spíš mě zajímá, co a jestli mě ještě něco napadne.

Hodně se mluví o nebezpečí umělé inteligence. Dovedete si představit, že by se hrály hry vytvořené AI?

Výjimečně možná ano. Ale do lidské duše AI nenahlédne, byť nějaké příběhy jistě vytvoří a budou se i hrát. Já bych se na to ovšem nehnal, asi by mě to nebavilo, leda jen pro informaci, co se z toho vyklube.

Zkoušíte novou hru s názvem *Komedianti*. Čím vás téma potulných komediantů zaujalo?

Já jsem vždycky rád četl o různých umělcích, jejich životech a tvorbě, mimo jiné též o divadelnících a starých hercích. Některé jsem poznal i osobně, ti právě ještě kočovali. Takže mě zajímalo, jak a z čeho žili, jak bydleli a jak se jim vedlo. A taky jaké divadlo dělali, jak vychovávali děti a vůbec jejich život. Tak jsem o tom napsal hru...

Co byste ještě rád uskutečnil – na divadle nebo i ve skutečnosti?

Už toho moc není... Budu ovšem rád, když si ještě někde usmyslí vybrat a realizovat některou moji hru, když budu ještě někdy režirovat něco menšího pro pár lidí, kdybych si zahrál v nějaké třeba filmové nebo televizní pohádce, a snad se mi podaří napsat ještě nějakou prózu, ať už pro děti nebo pro dospělé, případně napsat nějakou menší dramatickou hříčku. Ale plány už si velké nedělám, jen tak na tyhle věci myslívám a uvažuju o nich do budoucna. Snad se něco z toho podaří!

Poslední otázka je na vás. Na co byste se chtěl optat sám sebe?

Já bych se asi zeptal, jestli mi to stálo za to! Ale řekl bych, že asi ano, ba určitě. Já jsem ale nesnil o slávě, ale o tom, abych tuhle práci mohl dělat, to pro mě bylo důležitější. **jd**

NEDOKÁŽU TO POCHOPIT

(dokončení ze str. 7)

Gaza je dlouhodobý problém.

Ano, je to problém. Přesně proto Izrael z Gazy v roce 2005 odešel. Jenže tím se problémy nevyřešily, nenastala dobrá vláda a prosperita, moci se ujal Hamás, tedy teror, který vyvraždil politické protivníky z Fatahu. A tenhle teror je od té doby neustále naměřený proti Izraeli. Takže není jiná možnost než teroristickou vládu zničit, tím osvobodit i lidi v Gaze. Izraeli nejde o nic jiného než mít klid a mír, nechce válku, ale nemůže se nechat vraždit, musí se bránit. To snad není tak složité pochopit...

Myslíte, že tohle může váš premiér přestát?

Doufám, že ne. Vůbec nevím, co o něm říct, určitě to není člověk na svém místě. Ostatní přiznali svou vinu, omluvili se, někteří odešli z funkcí. Armádní velitelé jsou teď na svých místech, prohlásili, že vrátí Izraeli mír. On nic. Izrael není jednoduchá země pro ty, kdo jí mají vládnout, ale určitě si zasloužíme někoho lepšího. Co se stalo, ukazuje, jak nedbalý vládce to byl, jak se staral jen o sebe a své obchody.

Měly kibucy poblíž Gazy speciální ochranu?

Mají vlastní ozbrojenou ochranu, kterou tvoří muži z kibucu. Jenže teroristé najížděli v takovém množství, že je stráž nezadržely. Navíc ne každý člen ochranky nosil zbraně u sebe, a teroristé věděli, kde je sklad, a čekali u něj, takže pozabíjeli muže, kteří si běželi pro zbraně.

Čtla jsem, že interní informace mohli teroristé mít od lidí z Gazy, kteří do kibuců docházeli za prací.

Doufám, že to není pravda, protože lidé z těchto kibuců jsou jedineční. Někteří kibucníci se snažili lidem v Gaze ulehčit život. Neznám přesná čísla, kolika lidí se spolupráce týkala, ale nějací Gazané chodili do kibuců pracovat, aby si přilepšili k živobytí. Vypadalo to, že se na-

šli lidé, jak na izraelské, tak na palestinské straně, kteří věřili, že míru lze dosáhnout. Vím o lékařce, která se starala o nemocné ženy z Gazy. Organizovala pro ně pobyty v izraelských nemocnicích. Teroristé ji zavraždili. Nechtěla bych, aby zpráva o informátorovi byla pravdivá, bylo by to celé ještě děsivější.

Není vůbec snadné v těchto kibucech žít, protože na ně často, nejen teď za války, létají z Gazy rakety, časté běhání do krytu patří k tamnímu životu. Ale tihle kibucníci berou jako službu, že žijí na tak složitém místě, že tam obdělávají půdu. Žijí tam po generace a věří, že to má smysl. Tahle oblast byla vždycky dobře strážena, lidé se tam cítili bezpečně.

Já jsem ošetřovala ženy z Egypta, ze Sýrie, starce, děti, a brala jsem je jako lidi, nezajímalo mě, co dělali předtím. Byla to moje práce. Nedokážu pochopit, jak ně-

kdo může někoho, tak nenávidět, že ho takhle trýzní a masakruje, že dokáže znásilnit ženu, zlámat jí nohy a ukazovat ji v ulicích Gazy. Jako by židovská krev neměla žádnou cenu. Tohle se přece nesmí dít...

Probíhá v Izraeli vůbec nějaký normální život?

Doteď byly zavřené školy i univerzity, ty se snad znovu otevřely. Ale normální život to není, protože víme, že

válka potrvá dlouho, a nevíme, proti komu všemu budeme muset bojovat. Pro sebe si říkám, že pokud vypukne i válka na severu proti Hizballáhu, vrátím se, a pokud to půjde, nastoupím ke své jednotce.

Jak by Izraeli mohli pomoci Češi?

Vždycky jsou zapotřebí peníze – pro lidi, kteří o všechno přišli; možná vojenské vybavení, to přesně nevím. Ale pro mě je důležité, že cítíme vaši podporu. Třeba se stalo toto: Když jsme tiskli letáky se zprávami o rukojmích, zaměstnanec v copycentru, když viděl, co chceme množit, nám dal poloviční cenu. V jedné kavárně nás s letáky přímo vítali, říkali, že rozhodně stojí při nás. To byl pěkný pocit.

ALICE MARXOVÁ

Letáky s fotografiemi izraelských rukojmích na zdi Starého židovského hřbitova. Foto am.

PROČ JE Z MASAKRŮ HAMÁSU VINĚN IZRAEL?

Na útok Hamásu zareagoval i **Josi Klein Halevi**, izraelsko-americký novinář, známý i nás. V *Respektu* (č. 42) vyšla jeho analýza situace a na portálu *The Times of Israel* byl 25. října publikován text *Why is Israel being blamed for the Hamas massacre*; přetiskujeme z něj úryvky.

Jak je možné, že ve velké části mezinárodního společenství existuje „pochopení“ pro masová zvěrstva ze 7. října? Že v části levice panuje větší rozhořčení nad reakcí Izraele na masakr Hamásu než nad masakrem samotným?

Jednu z odpovědí nechtěně poskytl šéf Palestinské samosprávy Mahmúd Abbás. V projevu v palestinské televizi se snažil vysvětlit původ holokaustu. Nacisté podle něj nebyli antisemité, ale vystupovali proti Židům „kvůli jejich roli ve společnosti, která souvisela s lichvou, penězi...“ Jinak řečeno: Židé si za holokaust mohou sami.

Abbás široce (včetně některých levicových kruhů) odsoudili jako antisemitu. Přesto jeho názory ovlivňují reakci mnoha pokrokářů: Izrael podle nich masakr vyprovokoval okupací Palestinců, svým rasismem, kolonialismem a apartheidem, možná i samotnou svou existencí. Židé si tedy opět tragédii přivodili sami.

Obviňování Židů z jejich vlastního utrpení je nepostradatelnou součástí dějin antisemitismu. Situace je o to složitější, že na rozdíl od minulosti mají Židé skutečnou moc. Okupujeme Palestince na Západním břehu Jordánu. Se silící válkou přibývá v Gaze civilních obětí. A rozšiřování osad na Západním břehu podkopává dlouhodobé možnosti dvoustátního řešení.

Svalování viny za masakr na izraelskou okupaci je však zásadním nepochopením cíle Hamásu. Ten neusiluje o vytvoření palestinského ministátu na Západním břehu Jordánu a v Gaze, ale o zničení Izraele. Pro Hamás je celý Izrael „okupovaný“ a žádné dvoustátní řešení by jeho válku proti židovskému státu neukončilo. Obce, které byly 7. října zdecimovány, byly podle terminologie Hamásu „osady“, ačkoli se nacházejí v mezinárodně uznaných hranicích Izraele.

Důkladně připravené masové vraždění Hamásu bylo předehrou jeho genocidního plánu na vytvoření islamistického státu mezi řekou a mořem. To je tvář řešení jednoho státu, které je propagováno na západních univerzitách a v ulicích Londýna, Brooklynu a Sydney.

DO NOCI TAM DEBATOVALI...

O obyvatelích bytu v odsvěceném kostele na Malé Straně

Ráno 17. října se na úpatí Petřína před domem v Hellichově ulici číslo 16 konala malá slavnost, jaké se v posledních letech stávají v českých a moravských městech již tradicí: pokládání Kamenů zmizelých, *Stolpersteine*. Tentokrát kameny připomínají Janu Schorschovou, roz. Fantovou (1881–1942), jejího manžela Evžena Schorsche (1875–1942), jejich nejmladšího syna Gustava (1918–1945) a jeho švagra Františka Schulmanna (1916–1945). Kameny se dávají před domy, v nichž měli židovští obyvatelé

Hellichova 16, kostel sv. Vavřince. Foto am.

poslední adresu a odkud pak šli do transportů. V Hellichově ulici bydlel takto jen František Schulmann se svou manželkou Julií a vyženěnou dcerkou Helenkou. Zdejší byt se však i přes nevyhovující podmínky stal oblíbeným místem setkávání rodiny a přátel. A tak poslední adresa není v případě ostatních adresou formální, ale posledním místem společné radosti a přátelství, kam „patřili srdcem“.

Při pokládání kamenů zazněly úryvky ze vzpomínek, které nahrála Alžběta Glancová se svou babičkou, režisérkou Helenou Glancovou (nar. 1938). Vzpomíná v nich na svou matku Julii a její rodiče, své prarodiče Evžena a Janu, s nimiž trávila před deportací do Terezína hodně času, na svého strýce Gustava Schorsche a nevlastního otce, básníka Františka Schulmanna, a také na jeho švagrovou Hanu.

Rodina Schorschova (tedy rodiče a tři sourozenci, Karel, Julie a Gustav) se přestěhovala do Prahy v roce 1923 z Hořic v Podkrkonoší, kde byl Evžen Schorsch ředitelem významné textilní továrny. Po nuceném vystěhování bydleli posléze na

Smíchově v Žižkově (dnes Nádražní) ulici; jejich dcera Julie se po prvním sňatku odstěhovala do vily v ulici Na Provaznici na Malvazinkách. Po rozvodu a okupaci a s ní spojeném nuceném vystěhování se s tehdy tříletou dcerkou Helenou ocitla v domě v Hellichově ulici.

Helena Glancová vzpomíná: „Srdcem oba patřili sem na Malou Stranu, kde měla moje maminka Julie svůj byt, kde žila se svým druhým manželem Františkem Schulmannem. Nynější Hellichova ulice se tehdy jmenovala Novodvorská a původní kostel svatého Vavřince byl roku 1784 odsvěcen a přebudován na nájemní dům s malými byty. Bylo to náhradní, velmi nekvalitní bydlení, bez kuchyně, bez koupelny.

František Schulmann chtěl, dokud to ještě šlo, dokončit studium medicíny. Ale čím dál víc ho přitahoval svět mladšího Juliina bratra. Gustav Schorsch,

tehdy začínající režisér, kolem sebe shromažďoval mladé vrstevníky. Také František žil čím dál víc ve svém vnitřním světě a začal publikovat básně pod pseudonymem Jiří Daniel.

V domě v Hellichovce se scházeli Gustav, mladí básníci, literáti, stejně smýšlející intelektuálové a dlouho do noci tam debatovali, a jak jsem zjistila, zřejmě i proto, že Židi nesměli po osmý nebo jaký hodině vycházet, tak tam zůstávali často před noc.

Gustav a František byli nejprve posláni do tábora v Lipě [*u Havlíčkova, tehdy Německého Brodu*]. A to byl vlastně statek, který měl zajišťovat pro esesáky zeleninu, ovoce a různý jiný produkty. František tam třeba pracoval jako krmič ve stáji. Pak všichni říkají, že to bylo ve srovnání s koncentrákem idyla, ale že to

velká idyla zas nebyla, ale byl to takový předstupeň koncentráků.

A pak Gustav napsal dopis matce: Hele, můžeme přijet na dovolenou, ale jenom jeden z nás, a protože František by tě rád požádal o ruku, tak pojede on. Prosím tě, vůbec to nekomentuj, prostě přijede.

Julie, roz. Schorschová, s básníkem F. Schulmannem.

František s Julií se vzali v roce 1941. Nevím, jestli si opravdu pamatuju, nebo to vím až z vyprávění, že jsem si z rozrušení sedla na jejich svatební dort.“

DĚDEČEK

První, koho malá Helena po probuzení ráno uviděla, byl vždycky dědeček Evžen, který na ni v křesle čekal: „On každé ráno přijel ze Smíchova a čekal v křesle, až se vzbudím, dal mi snídani a vyrazili jsme. Matka chodila do kanceláře na židovské obci. Úplně ho vidím v tom křesle, bylo plněný prachovým peřím a bylo to jedno z pár nůbl zařízení, co jsme si vzali z předchozího bytu. Následovaly dlouhé procházky po nábřeží. Toulky po

místech v Radlicích, kam – my jsme tomu tak říkali – lidská noha nevzkročila a pak byl oběd u babičky.

Ta vedla pečlivě domácnost a jezdila do Karlína, kde byla o 10 halířů levnější

Nejmladší syn, režisér Gustav Schorsch.

vajíčka. A večer návrat domů s matkou na Malou Stranu.

Nemyslím, že babička s námi někde takhle chodila, to bylo takové pevné ukotvení. Dědeček, který, myslím, k tomu dědečkovství moc nesměřoval, tak teď, když už vlastně nebylo vůbec nic, ani přátelé, ani peníze, nic, tak si to hrozně užíval. A já taky.“

První odjeli do terezínského ghetta Jana a Evžen Schorschovi v červnu 1942. V říjnu téhož roku byli posláni do Treblinky, kde byli zavražděni. Gustav Schorsch byl deportován do ghetta v prosinci 1942. V Terezíně se zapojil do umělecké činnosti, připravoval

Evžen Schorsch. Foto k textu rodinný archiv.

recitační večery, režíroval Gogolovu *Ženitbu* a hru Petra Kiena *Loutky*. V říjnu 1944 byl poslán do Osvětimi, v lednu 1945 byl zastřelen na marodce při likvidaci pobočného osvětimského tábora Fürstengrube.

Julie Schulmannová, roz. Schorschová, s dcerou Helenou a Františkem Schulman-

Na památku Schorschových a Františka Schulmanna.

nem byli do ghetta deportováni 6. března 1943. Matka s dcerou přežily v Terezíně, Fr. Schulmann byl deportován do Osvětimi, pak do Bergen-Belsenu, zemřel na pochodu smrti v dubnu 1945. (am)

PARK RUTH BONDYOVÉ

Vinohrady uctily místní rodačku

V pátek 27. října byl ve Vršovicích nedaleko kdysi slavné, dnes již zchátralé továrny Kohinoor, slavnostně otevřen park Ruth Bondyové, původně zvaný Pod Rapi-dem. Jak řekl starosta Městské části Praha 10 ing. arch. Martin Valovič, který přítomné uvítal, nově upravená část parku je zárodkem jeho budoucí celkové revitalizace. S nápadem přejmenovat park přišla izraelská ambasáda s velvyslankyní Annou Azari a díky spolupráci s radnicí se představa na místní poměry nečekaně svižně uskutečnila.

SEDADLA S CITÁTY

Prostranství, na němž jsou umístěny jednoduchá dřevěná posezení ve tvaru kvádrů, vypadá příjemně a útulně a lze říct, že nějakým způsobem navozuje středomořskou atmosféru. Umístěn je zde i panel s ilustracemi, jež vytvořila studentka Fakulty designu a umění Ladislava Sutnara v Plzni Viktorie Sýkorová.

A proč je jméno česko-izraelské novinářky, spisovatelky a překladatelky, která zažila Terezín a Osvětim a od roku 1948 žila v Izraeli připomínáno právě zde? Nedaleko odtud, v Ruské ulici, se v červnu roku 1923 Ruth Bondyová narodila a prožila dětství v asimilované středostavovské rodině, od mládí se zajímala o sionismus. Čtenářům *Rch* ji asi nemusíme představovat, znají její biografii prvního terezínského staršího Jakoba Edesteina (jež je současně i citlivým příběhem terezínského ghetta) i další knihy, věnované z různé perspektivy historii českých a moravských Židů, a vědí, že do hebrejštiny přeložila spoustu českých autorů, Jaroslavem Haškem počínaje.

Autorka je přítomna citáty ze svých vzpomínek nazvaných *Vic štěstí než rozumu* (roku 2003 je vydalo naklada-

telství Argo), které jsou upevněny na destičkách na dřevěných sedadlech.

Jsou tu citáty vzpomínkové až nostalgické, ty, které vyjadřující hořkou životní zkušenost, i takové, jež dodávají naději. Citujme několik z nich: „Tramvaje jsou ještě červenožluté jako za mého dětství, z části ještě jezdí tatáž čísla do týchž čtvrtí jako tehdy a ještě cinkají, aby upozornily na svůj příjezd.“ „Chodili jsme za

dědečkem do synagogy o Vysokých svátcích, jak nám nakázala maminka, abychom mu popřáli, aby si vymodlil vše dobré.“

„Poznání, že vše se lehce mění, že pohodlný život není samozřejmost, nelze budoucím pokolením předat.“

„Zdá se, že duše českého národa je spjata s duší národa židovského, i ten je mistrem v přežívání.“

VZÁCNÍ HOSTÉ

Nejvzácnějším hostem na páteční slavnosti byli blízcí paní Bondy, její dcera Tal Bashan s dětmi. Paní Tal připomněla, jak hluboce její matka rodné město milovala, že je nosila v srdci i v novém domově v Izraeli, dceři o něm často vyprávěla a ukazovala jí obrázky míst, která měla ráda. A po pádu komunistického režimu se pak do Prahy vracela, aby zde našla své čtenáře a oni v ní svou oblíbenou autorku. „Má milovaná Praha“, tak se jmenuje první kapitola jejích pamětí. Stejně jako velvyslankyně Státu Izrael

Tal Bashan připomněla, v jak těžké době se nyní židovský stát nachází, „Svým způsobem jsem ráda, že se toho matka nedožila,“ poznamenala.

Park leží nejen poblíž Ruské ulice, ale je také blízko místní knihovny – její návštěvníci si tak mohou mezi stromy posedět a třeba se rovnou začíst do nějaké knížky, což by asi zdejší rodačku potěšilo nejvíc.

(am)

VELKÉ SLOVENSKO ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Všechna média přinášela od 7. října podrobné zprávy o bezprecedentním teroristickém útoku Hamásu na Izrael a o následném vývoji války Izraele s Hamásem. ■ Pouze hrstka ze čtvrt milionu vězňů přežila za druhé světové války nacistické vraždění ve vyhlazovacím táboře Sobibór. Mezi těmito šťastlivci figuroval jakožto jediný Čech také Kurt Ticho z Boskovic, který si zachránil život odvážným útekem po vzpouře proti dozorcům. Od ní 14. října uplyne 80 let. (MF DNES, 4. 10.) ■ Tým odborníků z Fakulty elektrotechniky a informatiky Univerzity Pardubice vyvinul aplikaci, díky níž mohou turisté vidět v ulicích Pardubic a Litomyšle i památky, které

Synagoga v Litomyšli, zbouraná v letech 1968-9.

jíž neexistují. Pomocí rozšířené reality a herních prvků si zájemci při prohlídce měst zobrazí zmizelé významné budovy a dozvědí se o nich zajímavé informace. V Litomyšli lidé znovu uvidí hotel U Zlaté hvězdy, poštu, vilu stavitele Antonína Beby, obuvnickou továrnu Ignáce Bergera či synagogu. V Pardubicích si turisté prohlédnou 3D modely synagogy, staré radnice, pavilonů v Tyršových sadech, Veselky nebo Bílé brány. (Chrudimský, Svitavský, Orlický deník, 5. 10.) ■ „Vyrůstli jste v prostředí křesťanské víry. Odráží se ve vašem životě i židovství částí vašich předků? Když pomínu, že bydlíte v srdci bývalého pražského Židovského Města,“ zeptal se Marka Ebena Michal Bystrov v rozhovoru pro Deník Víkend. „Nejvíce to je asi cítit v určitém druhu humoru, který se v rodině pěstoval a který máme všichni rádi. Ale že bychom si na své čtvrtince židovského původu nějak příliš zakládali, to ne. Ortodoxní židé by nás ani neuznali, tam to musí být z matčiny strany, oni jdou na jistotu. Táta byl z katolické rodiny s křesťanskou výchovou. Křesťan z přesvědčení v pravém slova smyslu. A to daleko převážilo jeho židovské kořeny,“ odpovídá známý herec a moderátor. (7. 10.) ■ Petřínská rozhledna se dnes rozsvítí i v barvách Izraele. Praha tak vyjadřuje li-

tost nad oběťmi z řad jeho obyvatel a připojujeme se k symbolické podpoře Izraele v den hanebného útoku teroristů z hnutí Hamás na židovský stát. (PrahaIN.cz, 7. 10.) ■ Ve staré synagoze ve Velkém Meziříčí jsou téměř hotové restaurátorské práce na malbách hlavní klenby. Ty pocházejí ze 17. století. Velké pečlivosti je třeba především při obnovování textů v hebrejštině. „Stačí udělat jenom malinký rozdíl, prodloužit nebo zkrátit linku, a už to má jiný smysl. Takže když skončíme, tak to posíláme na kontrolu,“ směje se restaurátor. Po obnově maleb v klenbě synagogy budou práce na její opravě pokračovat. Na příští rok je naplánovaný odkryv a oprava předsíně a restauro-

vání východní stěny. (ČRo-Vysočina.cz, 9. 10.) ■ Na pět desítek izraelských studentek a studentů se včera setkala s rektorem Univerzity Palackého Martinem Procházkou v prostorách olomoucké židovské obce. Rektor schůzku inicioval v souvislosti s aktuální válečnou situací na Blízkém východě, která se bezprostředně dotýká také mladých Izraelců studujících na univerzitě medicínu a zdravotnické obory. Rektor studenty ujistil, že mohou ze strany univerzity i svých mateřských fakult očekávat maximální podporu a pochopení. Jednání se účastnil také předseda Federace židovských obcí v České republice Petr Papoušek, hejtman Olomouckého kraje Josef Suchánek nebo zástupci vedení lékařské fakulty a fakulty zdravotnických věd. Ti všichni přislíbili rovněž pomoc a podporu (TV Morava.cz, 12. 10.) ■ Přednáška Židé na Semilsku se uskutečnila ve čtvrtek 19. října 2023 v 17 hodin v Pojizerské galerii. V přednášce Pavel Jakubec připomněl některé z osudů místních rodin, a to i s důrazem na nejbližší venkov a stopy, které na Se-

milsku po bývalých židovských sousedech zůstaly. Od poloviny 18. století až do roku 1943 žilo v Semilech nepřetržitě několik židovských rodin. Zatímco ty nejstarší zde zdomácněly a daly život několika generacím semilských rodáků, z nichž se někteří až pozoruhodným způsobem zapsali do dějin naší země, pozdější příchozí se usadili většinou jenom krátce. Barvitě příběhy jejich životů však pokračovaly dále. (Naše Pojizeří.cz, 16. 10.) ■ Časopis *Vítaný host v Plzeňském kraji*, čtvrtletník příznivců přírody, památek a lidí, přinesl ve svém podzimním čísle zajímavý článek Aleny Vlčkové o osudu rodin Treichlingerových a Blochových z Plzně a Štěnovic na pozadí terezinského nastudování opery *Brundibár*. (Vítaný host, 03/2023) ■ „Ztratili jsme jasnozřivost a citlivost k tomu, čeho je lidstvo schopné a jaký je první krok k tomu, aby se stalo to nejhorší. Dost dlouho fungovalo očkování holokaustem, které taky vedlo ke vzniku Evropské unie. Existoval silný pocit, že nacionalismus a rasismus nutně vedou ke globálnímu neštěstí. Ale to se vytratilo. Očkování přestalo působit. A ještě jsme v situaci, kdy jsou naše výzvy mnohem složitější, globálnější, mnohem strašnější, než byly v první polovině 20. století. Je tu internetová revoluce, klimatická katastrofa, všechno to přineslo spoustu neznáma. Neexistují jednoduchá řešení. Takže lidi zase začali vyhledávat ty, kteří říkají, že jednoduchá řešení mají. Kteří říkají: ‚Vy jste nejdůležitější. Make America great again. Make Slovakia great again.‘ Viděla jsem Kotlebu, jak říká: ‚Chceme zase Velké Slo-

Rozhledna v barvách Izraele. Foto archiv.

sko.‘ Je legrační, když to říká Američan, ale z úst Slovaka je to vyložené směšné. Do jejich hlav je to tak napěchované, že myslí, že si stačí říct, že budeme velcí a bezpeční, a všichni ostatní zmizí,“ říká režisérka Agnieszka Holland v rozhovoru pro Seznam Zprávy.cz. (17. 10.) ■ Jakékoli projevy antisemitismu je třeba důsledně odsoudit, zastavit a zločiny potrestat. Ve videu na sociální síti X to v úterý řekl prezident Petr Pavel, podle něž se v posledních dnech ve světě i v Evropě množí výhrůžky a útoky proti Židům i v souvislosti s válkou Izraele proti Hamásu. (tv.iDNES.cz, 24. 10.)

Kalendárium

Před **třiceti lety, 15. listopadu 1993**, zemřel v Praze PhMr. **KAROL WASSERMANN**, druhý předseda pražské židovské obce po pádu komunistického režimu. Narodil se 23. října 1920 v Banské Štiavnici, na počátku března 1941 musel narukovat do vojenského tábora v Čemerné u Vranova nad Topľou, poté byl nasazen na těžké práce v kamenolomu. V červenci 1943 se mu podařilo utéct, skrýval se a posléze se přidal k partyzánskému odboji. Na udání byl zatčen a deportován do koncentračního tábora. Po válce vystudoval farmacii, až do důchodu se živil jako lékárník. Svou prací položil pevné základy pro budoucí vývoj pražské kehily. Vrchní rabín K. E. Sidon ve smutečním projevu zmínil vlastnosti, pro které si K. Wassermanna lidé vážili: Věrnost, čestnost, ne-

kompromisnost, mimořádné vzdělání a hluboké znalosti literatury a umění. „Nikdy se neobracel zády k pronásledovaným, ale naopak jim ve chvíli nouze pomáhal slovem i skutkem. Byl všechno jiné než moralista, očekávající, že všichni budou čistí a bohabojní, netrápilo a nezlobilo jej na lidech, že jsou, jací jsou, ale že to, jací jsou, kamuflují přetvářkou, byť leckdy jen proto, že by si přáli být lepší.“

Před **rokem, 14. listopadu 2022**, zemřela v Londýně ve věku sto let herečka a spisovatelka **ZDENKA FANTLOVÁ**. Narodila se v jihočeské Blatné v březnu 1922, vyrůstala v Rokycanech, v dětství jí zemřela matka a otec Arnošt se znovu oženil. Otce zadrželo roku 1942 gestapo za poslech BBC, Zdenka spolu s nevlastní matkou a sestrou byly téhož roku deportovány do ghetta Terezín. Účastnila se tamních uměleckých aktivit, vystupovala v kabaretu Karla Švenka a ve hře *Ester*, přátelila se s hudebníkem Gideonem Kleinem. V říjnu 1944 je s matkou a sestrou Lydií poslali do Osvětimi, matku zavraždili nacisté hned, sestry prošly posléze tábory Gross Rosen, Mauthausen a Bergen-Belsen, kde Ly-

die zemřela na tyfus. I Zdenka onemocněla, ale dočkala se osvobození, poté se dostala na léčebný pobyt do Švédska. Z celé rodiny zůstala sama. Roku 1949 odjela do Austrálie, provdala se za Charlese Ehrlicha a působila v herecké společnosti Tana, již založila Hana Pravdová, se kterou se znala z Terezína. Snažily se vnést do Austrálie herecký styl podle Stanislavského metody. Po manželově smrti se roku 1969 odstěhovala do Londýna, po listopadu 1989 žila nějaký čas v rodné zemi a napsala zde vzpomínkou knihu *Klid je síla, řek' tatínek* (1996), která

Zdenka Fantlová oslavuje sté narozeniny. Foto archiv.

byla přeložena do řady jazyků a v Anglii se dočkala i divadelní adaptace. Režisérka H. Třeštíková o ní natočila dokument *Má šťastná hvězda*. Do vysokého věku jezdila na besedy do škol a vyprávěla o svém osudu. Na domě v Rokycanech, kde rodina žila, je pamětní deska a na rodný dům v Blatné umístili místní občané roku 2021 na její památku bronzovou plastiku kufru, inspirovanou kuffíkem, který si Zdenka Fantlová vzala do transportu (a je součástí expozice v Památníku a muzeu Osvětim-Březinka).

Dne **17. listopadu 2013**, tedy před **deseti lety**, zemřel v sedmdesáti letech (narodil se 8. května roku 1943) po těžké nemoci náš kolega, historik, spisovatel a redaktor **TOMÁŠ PĚKNÝ**. Knihy, které napsal (*Historie Židů v Čechách a na Moravě*) i redigoval (především *Utekl jsem z Osvětimi* od Rudolfa Vrby) patří k nejlepším, které nakladatelství Sefer vydalo. Na jeho přátelství, vtipné ironické poznámky a editorské schopnosti dodnes často vzpomínáme.

Letos dne **10. srpna** zemřela v Praze ve věku 58 let po krátké těžké nemoci **LUCIE VIDMAROVÁ**. Na počátku devadesátých let působila v týdeníku *Respekt*, částečně pracovala pro *Roš chodeš*, byla fenomenální pisárka, vynikající překladatelka z angličtiny, která zvládala i nelehké kunsthistorické tituly. S Tomášem Pěkným připravila jeden z prvních obsáhlých rozhovorů se Simonem Wiesenthalem, uveřejněných v českém prostředí. (am)

JAHAV WINNER a jeho film *Kluk*

Při festivalu izraelských filmů Kolnoa, jenž se konal v říjnu v Praze, připomněli organizátoři izraelského režiséra Jahava Winnera, zavražděného při útocích Hamásu. Režisér žil se svou manželkou, filmařkou Šajlí Atary a jednoměsíční dcerkou Šajou v kibucu Kfar Aza.

Když se teroristé 7. října pokoušeli vrazit do jejich domku, Jahav je zadržoval tak dlouho, dokud žena s dítětem neutekla do úkrytu. Zde pak strávily den a noc, než je objevili izraelští vojáci. Rodina se domnívala, že teroristé Winnera zajali a odvěkli do Gazy, o několik dní později však bylo nalezeno jeho tělo. Winnerova žena k tomu řekla: „Podle svědectví vojáka, který našel Jahavovo tělo, vím, že zemřel jednou ranou do hlavy. Netrpěl. Vím i to, že zabarikádoval okno do ložnice a pak se snažil zablokovat i domovní dveře Šajiným kočárkem. Neutekl. Snažil se nás zachránit. Takový byl můj manžel.“

Jahav Winner se narodil roku 1986, vystudoval herectví, učil se také v progresivním uměleckém centru Minšar v Tel Avivu. Působil v divadle i televizi, byl autorem několika ceněných krátkých filmů. Jeho poslední dílo *Kluk* z roku 2023 získalo cenu na Mezinárodním festivalu studentských filmů v Tel Avivu.

Roku 2008 spadla na zahradu domu v kibucu raketa Hamásu z Gazy a usmrtila otce Winnerova nejlepšího kamaráda. Život v kibucu ho od té doby traumatizoval a věnoval se mu i ve svých filmech, nejvíce v posledním, v kontextu událostí mrazivě prorockém snímku *Kluk*. Během 25 minut sledujeme život jedné obyčejné izraelské rodiny v kibucu Kfar Aza. Zároveň otec s matkou a jedním synem se snaží vést normální život a pokud možno nesledovat televizní zprávy, druhý syn Barak naopak izraelsko-palestinský konflikt natolik prožívá, až se propadá do psychické nemoci a musí brát léky na uklidnění. Je posedlý myšlenkami na Gazu, na to, co se tam děje, neustále pásmo sleduje, poslouchá zvuky, které odtud přicházejí, při raketových útocích odmítá odcházet do krytu a v noci se přes zákaz vyplíží z kibucu ven, aby pozoroval světla Gazy... Film se odvíjí v pomalých dlouhých záběrech jen s několika málo dialogy, ale je tak nabitý napětím a smutkem, že vypovídá o zdejším traumatu víc než řada analýz. (am)

Petr Wittlich OTTO GUTFREUND

Kresby a sochy

■ Rozsáhlá monografie Otty Gutfreunda (1889–1927), jenž je pokládán za zakladatele českého moderního sochařství, vychází u příležitosti výstavy v Galerii výtvarného umění v Chebu.

Dosavadní pohled na O. Gutfreunda je v podstatě složen jen z charakteristik jednotlivých tvůrčích období a je obtížné uchopit vnitřní celek jeho díla. Právě kresby se nabízejí jako klíč nejen k porozumění sochařské tvorbě, ale i k bližšímu seznámení se s jeho osobností. Gutfreund kreslil poměrně hodně, a to nejenom při přípravě na sochy, ale i volně. Kresby jsou jedinečnými dokumenty jeho tvůrčího úsilí a současně citlivými doklady dynamického rozvoje české kultury na počátku 20. století. Většina z téměř 200 reprodukováných kreseb je publikována poprvé.

Výstava potrvá do konce prosince, jejím kurátorem je též Petr Wittlich.

Vydalo nakl. Arbor vitae v Praze roku 2023. Velký formát, 182 vyobrazení, 200 stran. Doporučená cena 1190 Kč, na webu nakl. 990 Kč.

Alexej Sevruk EVROPANKA

Historiky z Polesí

■ Vypravěčka románu Marie je dcerou ukrajinské venkovanky a českého válečného zajatce. Rodinná kronika skládá mozaiku života zejména ve Volyňské oblasti Ukrajiny od dvacátých let 20. století téměř do současnosti. Do osobních příběhů přitom zasahují – často brutálně – dramatické dějiny východní Evropy. Alexej Sevruk se narodil v Kyjevě, od 12 let žije v Praze a je mj. autorem povídkové knihy *Divadlo tančících loutek* a působí v Památníku národního písemnictví.

Vydalo nakl. Argo v Praze roku 2023. 256 stran, dop. cena 348 Kč.

■ Dne **10. listopadu** od 19.00 bude v Knihovně Václava Havla Alexej Sevruk hovořit o románu *Evropanka* s kritikem Janem M. Hellerem. Zazní i ukázky z knihy a ukrajinský zpěv v podání kapely Milanosz. Uvádí Jáchym Topol.

Lali Cipi Michaeli MEŠUGE DŮM

■ Autorka sbírky Lali Michaeli (nar. 1964) je izraelská básnířka původem z Gruzie, do Izraele se její rodině podařilo emigrovat počátkem sedmdesátých let. Vystudovala srovnávací literaturu, vydala již sedm svazků poezie, kterou také vyučuje (na Telavivské univerzitě, Bar-Illano-

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

vě univerzitě ad.). Za své inspirační zdroje uvádí Annu Achmatovovou, Sylvii Plathovou či Elizabeth Browningovou. Sbíрка *Mešuge dům* vyšla v Izraeli před pěti lety a zachátralý excentricky pojatý dům, inspirovaný francouzskou secesí (jenž od roku 1985 stojí v Tel Avivu na ulici ha-Jarkon) v něm představuje metaforu osobního života i života židovského státu, domova, jenž je sice bezpečným zázemím, jehož existence je však neustále ohrožena.

Vydalo nakl. Dauphin ve Slavonicích roku 2023. Z hebrejštiny přeložila Michaela Rozov. 120 stran, fotografie Karla Cudlína. Cena: 268 Kč, na webu nakl. 201 Kč.

DISIDENTEM K ZBLÁZNĚNÍ Film o Viktoru Fajnbergovi

■ V listopadu uvádí kino Atlas v Praze portrét jednoho z osmi účastníků slavné moskevské demonstrace proti okupaci Československa Viktora Fajnberga. Tvůrci filmu, jenž vznikl v česko-rusko-izraelské koprodukci, Kirill a Ksenija Sacharnovi zachycují nezdolného bojovníka za svobodu a lidská práva v jeho domově ve Francii, kde skoro devadesátiletý Fajnberg vypráví svůj životní příběh od dětství v ukrajinském Charkově třicátých let, přes vzpouru proti sovětskému režimu až po boj za osvobození politických vězňů, jemuž se věnoval v emigraci (viz též text Michaely Stoilov v *Rch* 2/2023). Tvůrcům se podařilo využít unikátní záběry ze sovětských, britských i českých archivů.

Film bude v kině Atlas nejprve promítán **2. listopadu** od 20.30 v rámci filmového festivalu, který pořádá Muzeum paměti XX. století. Slavnostní premiéra se pak uskuteční **26. listopadu**.

SOUČASNÝ VÝVOJ V IZRAELI

■ Židovské muzeum v Praze zve na diskusi o současných událostech v Izraeli a jejich možných důsledcích pro budoucí vývoj země. Pozvání k účasti přijali Irena Kalhousová, ředitelka Herzlova centra UK; Petra Guasti, politoložka a socioložka, přednášející na Institutu politologických studií UK, a Konstanty Gebert, polský novinář a někdejší člen Solidarity. Moderuje Emma Günsberger, předsedkyně České unie židovské mládeže. Debata proběhne v českém a polském jazyce, tlumočení zjištěno.

Koná se **27. listopadu** od 19 hodin v Knihovně Václava Havla (Ostrovní 13, P1).

FESTIVAL JAZZOVÉHO PIANA

■ V rámci 28. ročníku Mezinárodního festivalu jazzového piana se **27. listopadu** v sále Nuselské radnice od 19.00 koná dvojkonzert japonského pianisty a skladatele Shin-ichiro Mochizukiho (nar. 1980) a v mezinárodních jazzových kruzích již známého pražského rodáka, pianisty a varhaníka Daniela Bulatkina (nar. 1999). **4. prosince** od 19.00 pak v Nuselské radnici vystoupí izraelská jazzová pianistka Hila Kulik, absolventka Jerusalem Academy a magisterského studia na Aaron Copland School Of Music při Queens College. Kulik propojuje jazz, swingovou tradici, soul, klasickou harmonii a blízkovýchodní rytmy. Více o festivalu zjistíte na www.jmw.cz.

KOMEDIANTI V YPSILONCE

■ Divadlo Ypsilon v Praze uvádí novou hru Arnošta Goldflama *Komedianti*, která vychází ze vzpomínek herců z 19. a první části 20. století, kdy existovaly kočovné herecké skupiny.

Ke hře autor napsal: „Takové skupiny cestovaly po českých zemích a hrávaly po městech, městečkách a vesnicích. Podmínky nebyly nějak mimořádné a plat býval malý. Herci i herečky museli chodit po domácnostech a nabízet i prodávat vstupenky a zvát na představení. Někdy se dopoledne domluvílo a taky nazkoušelo představení a večer se hrálo, reprízy byly tehdy, když bylo představení úspěšné, zvláště ve větších městech. Ubytování bylo často skromné, třeba i v hostinci, ve kterém hráli, nebo po domácnostech. Tržba se často dělila podle okolností a herecké zkušenosti.“

Premiéra se koná **30. listopadu**, pak se hraje **7. 12.** Více na www.ypsilonka.cz.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18)

Káva o půl čtvrté

■ Ve středu **8. listopadu** uvítáme na Kávě profesora **Jakuba Horta**, Ph.D., špičkového neurologa a odborníka na Alzheimerovu nemoc.

■ Ve středu **22. listopadu** přijde na besedu známý divadelní, filmový herec a rozhlasový herec a dabér **Jiří Lábus**.

Kavárna je otevřena od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP

■ 1. listopadu od 18.00, Maiselova synagoga: **Hudební workshop souboru Mišpacha**. Zveme na hudební setkání s židovským pěveckým souborem Mišpacha, který připravil výběr šabatových písní a modliteb. Vstup volný.

■ 19. listopadu od 10.00: **Nedělní dílna pro rodiče a děti: Lvíček Arje slaví bar/bat micva**. Lvíček Arje společně s dětmi oslaví obřad bar/bat micva. Rád by děti pozval do synagogy a ukázal jim, jak se na slavnost připravil. Děti se seznámí i s dalšími důležitými momenty židovského života. Vstupné 90 Kč. Prohlídka: Staronová synagoga.

■ 20. listopadu od 18.00, Maiselova synagoga: **Franz Kafka a hudba**. Jakou roli hraje hudba v díle Franze Kafky? A jak se jeho dílo odráží v hudbě? Jakými způsoby lze Kafkovy texty „zhudebnit“? O vztazích mezi Franzem Kafkou, jeho dílem a hudbou pohovoří literární historička Alice Stašková a skladatel Martin Smolka. Vstup volný.

■ 23. listopadu od 18.00, Maiselova synagoga: Koncert **Cantarina Clarinete**. Klarinetové kvarteto **Cantarina Clarinete** představuje nový program, který se zaměřuje především na díla židovských skladatelů a témata klezmerové hudby v kombinaci s folklorními motivy Bély Bartóka a odkazem „krále argentinského tanga“ Astora Piazzolly. Zvuk klarinetů se v některých písních snoubí se zpěvem. Vstupné 230 Kč / 150 Kč.

■ 27. listopadu od 19.00, Knihovna Václava Havla. **Diskuse k současnému dění v Izraeli** (informace viz strana 24).

TEPLICKÝ CIMES

■ Spolek Ulpan v Teplicích zve na Dny židovské kultury s názvem **Teplický cimes**. Koná se ve dnech **6.–26. listopadu** a zahrnuje řadu akcí: divadelní představení, přednášky, komentovanou procházku městem, koncerty či ukázkou izraelské kuchyně. Program naleznete na www.teplickycimes.cz, rezervace vstupenek na čísle 724 219 200.

KULTURNÍ POŘADY

Dreyfusova aféra, záběr z filmu z roku 1899.

AKCE V PLZNI A ČASLAVI

■ V listopadu ještě doznívá Evropské dny židovské kultury: v Rabinském domě na dvoře Staré synagogy v Plzni se koná několik přednášek na historická a náboženská témata (program naleznete na www.10hvezd.cz) a v synagoze v Časlavi se kultury **12. 11.** uskuteční koncert jazzového David Dorůžka Tria.

SYNAGOGA NA PALMOVCE

■ Chilský malíř Santiago Figueroa poprvé představuje své práce v Praze. Díla vystavená v synagoze Na Palmovce jsou velkoformátové sitotisky kombinované s malbou, které vytvářejí ucelený soubor. Hlavním motivem obrazů je mužské tělo, které opakováním a prolínáním vytváří krajinu a abstraktní kompozici. Vernisáž se koná **2. 11.** v 18.30, výstava je otevřena ve dnech **3.–9. 11.** od 14 do 20 hodin. Více www.krajinouprilivu.cz.

■ V synagoze se pak **13. a 14. listopadu** od 20 hodin uskuteční reprízy hry Karola Sidona **Dvoji zákon**. Původně rozhlasovou hru inspirovanou evangeliem a texty Nového zákona napsal autor roku 1968. Stejně jako v esejistických pracích pojímá Sidon život Ježíše Krista polemicky a originálním způsobem. Ten ještě umocnila její adaptace pro divadlo a přímo pro prostor Libeňské synagogy, kterou provedl student režie DAMU Eliáš Gaydečka. Dramaturgie Ondřej Kulhavý; účinkují Eva Salzmanová, Tomáš Weissler, Samuel Toman, Viktorie Hrachovcová, Barbora Bolíková. Projekt podpořila Nadace ŽOP. Vstupenky lze zakoupit přes portál Boomevents.cz.

DREYFUSOVA AFÉRA JAKO NĚMÝ FILM

■ 27. ročník Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava uvedl mj. přehlídku filmů z produkce bratrů Gastona a Georgese Méliésových. V rámci programu osmadvaceti krátkých filmů z přelomu 19. a 20. století byl představen i němý hra-

ný dokument režiséra, iluzionisty a herce Georgese Méliése (1861–1938) zachycující příběh Dreyfusovy aféry.

Dreyfusova aféra (fr. název *L'affaire Dreyfus*) je série jedenácti krátkých němých filmů z roku 1899. Každý z jedenácti minutových dílů (dochovalo se jich devět) rekonstruuje jednu událost z procesu a následných událostí, jež v době natáčení seriálu stále probíhaly. Seriál sleduje případ od zatčení Alfreda Dreyfuse pro podezření ze špionáže, přes jeho věznění na Ďábelském ostrově a v Rennes až po soudní proces a odsouzení za velezradu; zahrnutý jsou i související události, mj. pokus neznámého stfelce o vraždu Dreyfusova advokáta a veřejný spor mezi frakcemi zastánců a odpůrců Dreyfuse. Dílo bylo natočeno střídavým, realistickým stylem, který se značně liší od Méliésových známějších fantasy filmů (mj. slavné *Cesty na Měsíc*); scény byly inscenovány a vypointovány tak, aby přesně naznačily, že Dreyfus byl neviný a obvinění bylo vykonstruováno.

O Dreyfusově obvinění byla ve Francii i v Británii natočena řada filmů. Méliésova verze byla velmi medializovaná a podle pozdějších vzpomínek vyvolala ve své době značný zájem a kontroverze a zůstává zřejmě nejznámějším příkladem Méliésových inscenovaných rekonstrukcí aktuálních událostí. Aby se zvýšila realističnost seriálu, byl pro roli Dreyfuse najat montér, který byl kapitánovi velmi podobný. Sám režisér se v seriálu objevuje jako Dreyfusův advokát (i to bylo chápáno jako implicitní podpora obžalovaného). Méliés v seriálu využil jak filmové, tak divadelní speciální efekty: blesky ve scéně „Vylodění Dreyfuse v Quiberonu“ byly do scény přidány pomocí vícenásobné expozice, zatímco děšť a houpavý pohyb lodi byly vytvořeny jevištní technikou. Režisérův důraz na realismus byl tak přesvědčivý, že někteří diváci věřili, že sledují skutečný dokumentární film o událostech.

Dle filmové historie se traduje (avšak bez jakýchkoli důkazů), že seriál vyvolal ve Francii tak bouřlivé reakce, že dreyfusovci a anti-dreyfusovci se během promítání hlučně hádali. Roku 1915 francouzská vláda veškeré filmy spjaté s Dreyfusovým případem zakázala (zákaz trval až do r. 1950).

Podle filmového historika Georgese Soudoula je *Dreyfusova aféra* prvním „politicky angažovaným filmem“ v dějinách kinematografie. Ti, kdo na festivalu v Jihlavě nebyli, si pozoruhodný (a s ohledem na okolnosti a dobu vzniku dojemný) seriál mohou pustit v klidu doma na YouTube. (am)

FŽO:**SBÍRKA NA PODPORU IZRAELE**

■ V reakci na teroristický útok spáchaný na Izrael teroristickou palestinskou organizací Hamás dne 7. října 2023 vyhláší Federace židovských obcí v České republice veřejnou sbírku na pomoc rodinám obětí útoku a následných válečných událostí. Útok si vyžádal již na 1400 obětí na životech, tisíce zraněných a obrovské materiální škody.

Veřejná sbírka probíhá pod názvem *Pomoc pro Izrael*; číslo účtu 11197662/0800 u České spořitelny, variabilní symbol 071023.

„Výtěžek sbírky pomůže lidem, kteří přišli o rodinné příslušníky, střechu nad hlavou a jejich životy byly zničeny. Ve spolupráci s našimi partnery podpoříme oběti teroru, pomůžeme obnovit poškozenou infrastrukturu a podpoříme také péči o nebyvalý rozsah traumat obětí způsobených tímto teroristickým útokem,“ říká Petr Papoušek, předseda Federace židovských obcí v ČR.

O stavu sbírky budeme průběžně informovat na našich webových stránkách www.fzo.cz/projekty-fzo/pomahame/.

fžo

KIDNAPPED FROM ISRAEL

■ Židovské muzeum v Praze a Židovská obec v Praze se připojují ke všem lidem a institucím, kteří odsoudili teroristické útoky Hamásu na Izrael a vyjádřili židovskému státu podporu. Muzeum podporuje iniciativu www.kidnapped-fromisrael.com: 7. října unesl Hamás z Izraele do Pásma Gazy přes 230 nevinných civilistů, 229 jich v Gaze zůstává a o jejich osudu se nic neví. Pomozte je přivést domů živé. Zkopírujte plakáty z odkazu na adrese Židovského muzea www.jewishmuseum.cz či ŽOP (www.kehilaprag.cz) a sdílejte je.

ŽMP promítalo na Pinkasovu synagogu videa lidí unesených Hamásem do Gazy a vyvěsilo fotografie rukojmích na zdi u Starého židovského hřbitova. Ředitelka muzea děkuje všem kolegům, kteří tyto neplánované aktivity velmi rychle zrealizovali.

Muzeum přispělo darem 100 000 Kč na sbírku, kterou vyhlásila Židovská obec v Brně dne 10. října. Finance jsou určeny pro Magen David Adom nebo jiné organizace doporučené FŽO v ČR, případně konkrétním příjemcům pomoci ve válkou zničených oblastech.

žmp

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Válka v Izraeli:** Začátek války v Izraeli zasáhl studenty, učitele i rodiče podobně jako všechny ostatní členy židovských komunit a škol po celém světě. V Lauderkách jsme nejprve postupně promluvili se všemi dětmi a vysvětlili jim, co se v Izraeli stalo. Ve středu prvního týdne jsme ve škole uspořádali společný šachrit pro rodiče a děti, který vedl Omer Tal. Během bohoslužby jsme řekli mišeberach za vojáky izraelské armády, modlitbu za mír v Izraeli, prosbu za propuštění rukojmích a kadiš a El male rachamim za ty, kteří zemřeli. Na bohoslužbě se sešla plná aula rodičů, studentů a učitelů a byla pro školu důležitým společným okamžikem, během kterého jsme mohli jako komunita vyjádřit svoje obavy a strach, ale i naději a odhodlání nenechat jeden druhého v těžké chvíli na holičkách.

Škola vytvořila také malotřídku pro děti izraelských rodin, které přicházejí z Izraele. Uspořádali jsme sbírku dárkových karet do obchodů s oblečením, obuví, potravinami a drogerií pro příchozí rodiny. Ve spolupráci se sociálním oddělením a Ireinou Němcovou každý den monitorujeme aktuální potřeby a vymýšlíme další způsoby, jak v nastalé situaci pomoci.

■ **Den duševního zdraví:** 12. října proběhla ve škole přestávková akce na připomínku Dne duševního zdraví, který každoročně připadá na 10. října. Studenti a studentky se mohli účastnit aktivity, kterou pro ně připravily pracovnice školního poradenského pracoviště Anna Masařová a Barbora Matějková.

■ **Exkurze do Koněprus:** Seminář z paleontologie a evoluční biologie vyzrazil do lomu u Koněprus za zkamenělinami. Všichni studenti našli zkamenělé mušle nebo lilijice.

■ **Nová ředitelka LŠ:** Poté, co se současný ředitel LŠ Petr Karas rozhodl, že po mnoha letech ve vedoucí funkci skončí, bylo vypsáno výběrové řízení. Rada Laudеровých škol, která má v kompetenci jmenování a odvolávání ředitele školy, poté 13. října jednomyslně rozhodla o tom, že od 1. srpna 2024 bude novou ředitelkou Gafna Váňová.

Z dopisů čtenářů**K JEDNÉ PÍSNĚ L. COHENA**

V souvislosti s válkou Izraele proti Hamásu a protiizraelskými protesty mě napadá: Mnoho lidí má rádo Leonarda Cohena. Rád bych připomenul, že Cohen, když v říjnu 1973 vypukla jomkipurská válka (Egypt se Sýrií napadl Izrael, k útočnickům se přidaly i další arabské státy včetně OOP), přijel do Izraele, aby bojujícím izraelským vojákům alespoň zazpíval. Vznikla tu i píseň *Lover, lover, lover*, což není milostná písnička. V textu zpívá o písni jako štítu proti nepříteli: *And may the spirit of this song, / may it rise up pure and free. / May it be a shield for you, / a shield against the enemy.*

Cohenova cesta k izraelským vojákům ovšem nebyla přímočará. Této nepřilíš známé kapitole zpěvákova života se věnuje Matti Friedman v knize *Who by Fire. Leonard Cohen in the Sinai*, ale i v řadě dalších článků. Na jednu stranu Cohen cítil své židovské kořeny a jakousi touhu po hrdinství, takže chtěl i bojovat, na druhou stranu měl k válce ambivalentní vztah. To se projevilo později, když zmínil, že píseň věnoval egyptským a izraelským vojákům, což řekl právě v tomto pořadí. Friedman dovozuje, že písničkář a básník jako člověk stál za Izraelem, jako umělec se ale chtěl nad konflikt povznést. Zmíněná píseň se objevila na desce o rok později. Schází tu ale důležitá sloka, kterou tehdy slyšeli jen vojáci: *I went down to the desert / to help my brothers fight. / I knew that they weren't wrong, / I knew that they weren't right / but bones must stand up straight and walk / and blood must move around / and men go making ugly lines / across the holy ground.*

Cohen přijel, aby alespoň písněmi pomohl Izraeli a jeho vojákům, které nazval „bratry“. To je to podstatné. Možná to něco napoví těm, kdo dnes relativizují jádro izraelsko-palestinského konfliktu a vinu Hamásu za rozpoutání války, nebo o tom nechtějí slyšet. Jsem překvapen, kolik takových lidí je. Jako by Žida měli rádi jen jako oběť nebo pianistu či vědce. Žid, který se brání a žije, je agresor.

Marek Bouda

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečně blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **november** slávia sviatok svojich narodenín: pani Judita Suchánová, nar. 14.11. – 77 rokov; pani Eva Gašparcová, nar. 1.11. – 51 rokov; pán Lorenzo Salomons, nar. 14.11. – 71 rokov, a pani Lenka Flieglová, nar. 12.11. – 40 rokov. Prajeme im veľa zdravia a spokojnosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V mesiaci **november** oslávia narodeniny: pani Mgr. Mariana Ascherová – 81 rokov; pani Ági Fránková – 77 rokov; pani Anna Hilvertová – 80 rokov; pani Jana Kaiserová – 81 rokov; pani Agneša Križková – 86 rokov; pani Erika Orliková – 86 rokov; pán Michal Považan – 50 rokov; pani Anna Považanová – 76 rokov; pani Ing. Daniela Prekopová – 77 rokov; pán Boris Rintel – 70 rokov; pán Ing. Vojtech Schragge – 70 rokov; pán Peter Smékal – 86 rokov, a pani Oľga Urbaniková – 78 rokov. Oslávencom prajeme pevné zdravie a pohodu. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **listopadu** oslaví své narodeniny: pani Petra Bauerová-Dvořáková, nar. 18.11. – 42 let; pani Karin Czernayová, nar. 16.11. – 60 let; pan Pavel Fröhlich, nar. 6.11. – 60 let; pan Yoav Kidar, nar. 28.11. – 64 let; pan Dan Kniebugl, nar. 8.11. – 28 let; pani Dita Längsten, nar. 21.11. – 44 let; pan Vladimír Látal, nar. 21.11. – 62 let; pan Martin Mayer, nar. 3.11. – 42 let; pan Jan Pelíšek, nar. 2.11. – 41 let; pani Alexandra Strnadová, nar. 10.11. – 74 let, a pani Eva Zikmundová, nar. 7.11. – 66 let. Oslavencům přejeme pevné zdraví a pohodu. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **listopadu** oslaví jubileum: pani Viktoria Francisco – 57 let; Petr Frejlich – 15 let; pan Peter-Klaus Idel – 64 let; pani Ing. Jitka Šimonová – 75 let; pan Jan David Reitschläger – 50 let; pan Jaromír Rux – 58 let; pani Petra Mohylová – 45 let; pani Lucie Schönau – 29 let, a pan Viktor Tyrpak – 36 let. Přejeme jim vše dobré.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **listopadu** oslaví narodeniny pan Josef Fischer, nar. 16.11. – 75 let, a pani Olga Sherman, nar. 23.11. – 40 let. Přejeme jim hodně zdraví, štěstí a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽNO KOŠICE**

V mesiaci **november** oslávia narodeniny: pán Andrej Landau – 76 rokov; pán Ing. Juraj Galko – 65 rokov; pán Tomáš Jakubovič – 71 rokov; pán Tomáš Mittelmann – 76 rokov; pani JUDr. Viera Kanáriková – 67 rokov; pani MUDr. Katarína Možešová – 74 rokov, a pán František Hubert – 77 rokov. Prajeme im všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **listopadu** oslaví narodeniny naše členka pani Eva Kolesníková, nar. 13.11. – 86 let. Přejeme jí vše nejlepší a pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **listopadu** oslaví narodeniny náš člen pan Ing. Vladimír Macura, nar. 10.11. – 60 let. Přejeme mu vše dobré, hlavně pevné zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **listopadu** oslaví narodeniny: pani Tehla Bednářová – 41 let; pani Hana Jančíková – 91 let; Eliáš Klaus – 13 let; pan MUDr. Jindřich Lorenc – 70 let; pani Věra Uhlová – 70 let, a pan Libor Vojtěch – 34 let. Všem oslavencům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **listopadu** oslavují narodeniny: pani Helga Hošková, nar. 10.11. – 94 let; pani Eva Chotovinská, nar. 22.11. – 90 let; pani Věra Chudáčková, nar. 11.11. – 90 let; pani Olga Jirásková, nar. 16.11. – 94 let; pan Josef Luňák, nar. 25.11. – 80 let; pani Helena Lyerová, nar. 1.11. – 85 let; pani Luisa Matoušková, nar. 25.11. – 93 let; pan Jiří Munk, nar. 2.11. – 91 let; pani Malvína Polevá, nar. 17.11. – 89 let; pan Jindřich Ročovský, nar. 12.11. – 93 let; pani Marie Šmoková, nar. 11.11. – 85 let,

a pan Tomáš Wichs, nar. 12.11. – 75 let. Všem přejeme pevné zdraví do dalších let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Se smutkem oznamujeme, že 21. září zemřel ve věku 77 let pan Martin Borges. Se zesnulým jsme se rozloučili 27. září v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze. *Zichrono livracha!*

S lítostí oznamujeme, že dne 22. října zemřel ve věku 70 let pan Steven Milgrom. Se zesnulým jsme se rozloučili 25. října v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze. *Zichrono livracha!*

Hakamat matzeva

U příležitosti prvního jarcajtu pana Jerome Nathana Kahna (Jeremijahu ben Josef HaKohen), z"l, se 28. října (10. chešvan 5784) konalo odhalení náhrobku na Novém židovském hřbitově v Praze.

Rabinát ŽOP a Chevra kadiša ČR

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **november** oslávia narodeniny: pán Ladislav Brenner – 72 rokov; pani Mária Červeňáková – 65 rokov, a pán MUDr. Martin Hrehorčák – 52 rokov. Prajeme im veľa šťastia, zdravia a životného optimizmu. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **listopadu** oslaví narodeniny pani Lenka Čapková, nar. 4.11. – 45 let. Přejeme jí do dalších let pevné zdraví a pohodu.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S velkou lítostí v srdci oznamujeme, že dne 4. října zemřela naše členka Jana Urbanová ve věku nedožitých 86 let.

Zichrona livracha!

ŽNO TRENČÍN

V **októbri** oslavil 65 rokov Ing. Juraj Beck z Trenčína. Želáme mu veľa zdravia a veľa úspechov pri zbieraní židovských artefaktov. Sestra Eva a rodina.

V mesiaci **november** oslávia narodeniny pani Nora Guttmannová – 93 rokov. Prajeme jej veľa zdravia a spokojnosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **listopadu** oslaví narodeniny pani Pavla Schopfová. Přejeme jí do dalších let pevné zdraví a pohodu. *Ad mea veesrim šana!*

PROTIIZRALESKÉ DEMONSTRACE

Izraelské bombardování Gazy v odvětvě za krvavý útok Hamásu ze 7. října způsobuje ve světě mohutné propalestínské protesty, a to jak v muslimských, tak některých západoevropských zemích a v USA. Nepokoje i násilnosti zažil Berlín: na několik domů vandalové nasprejovali Davidovy hvězdy, útočníci hodili dva Molotovovy koktejly na synagogu v Berlíně, některé děti přicházely do školy zahalené do palestínských vlajek a sprejovaly na stěny protizidovská hesla. Vládní zmocněnec pro židovský život v Německu Felix Klein řekl listu *Financial Times*, že Židé v zemi jsou „zděšení antisemitismem ze strany muslimských skupin a organizací krajní levice“. Napětí sílí i v Británii, Itálii, Nizozemsku, Švédsku, Španělsku, a hlavně ve Francii, kde žije početná muslimská menšina: „Lidé zejména v Paříži mají velké problémy. Už dříve se stěhovali z některých čtvrtí, kde se necítili bezpečně. Teď odstraňují jména, která znějí židovsky, ze zvonků a poštovních stránek, protože nechtějí být terčem,“ popsal tamní atmosféru zpravodaj ČT Jan Šmíd.

DAVY NA LETIŠTI

Let z Tel Avivu do ruského Dagestánu byl v neděli 29. října nucen přeměřovat poté, co na letišti vtrhl rozrušený propalestínský dav a pokusil se napadnout židovské cestující na palubě. Záběry na sociálních sítích ukazovaly dav na letišti v Machačkale, hlavním městě muslimského regionu na jihu Ruska, který prohledával terminál kvůli izraelským cestujícím. Protestující zastavovali vozidla v oblasti a ptali se motoristů, zda nepřeprovají turisty z židovského státu, někteří dokonce prohledávali motory letadla.

Výtržnosti byly zřejmě způsobeny řadou příspěvků na sociálních sítích. Dagestánská vláda následně uvedla, že posiluje bezpečnostní opatření.

DO GAZY ANI CENT

Nedělní vydání německého deníku *Die Welt* přineslo koncem října zprávu o dokumentech, které poukazují na „hospodaření“ Hamásu, jenž vládne v Gaze od roku 2006, na obrovské bohatství jeho špiček a na zneužívání humanitární pomoci pro soukromé účely.

Podle dokumentů o tomto majetku, které získala redakce *Welt am Sonntag*, a informací od bývalého vysoce postaveného pracovníka izraelské zpravodajské služby si špičky Hamásu vybudovaly mimo Pás-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

V Londýně (na snímku), Paříži, New Yorku či Novém Dillí vypustili lidé 229 modrých a bílých balonků, aby připomněli izraelská rukojmí odvezená do Gazy.

mo Gazy finanční impérium, jehož hodnota se pohybuje kolem 600 milionů liber. Tajné teroristické portfolio zahrnuje 30–40 společností působících zejména ve stavebnictví a realitním sektoru. Firmy kontrolované Hamásem sídlí v Turecku, Kataru, Alžírsku, Spojených arabských emirátech a Súdánu. „Jedná se o zlatou záchrannou síť pro vedení Hamásu a jejich rodiny,“ tvrdí bývalý zpravodajec. „Do Gazy z toho nešel ani cent.“

Zatímco Gazané trpí následky útoku Hamásu na Izrael, jeho šéfové pobývají v luxusních hotelech v zahraničí a mají bankovní konta po celém světě. Podnikají především v Turecku. Jedna ze společností řízených Hamásem např. vykazuje za rok 2022 čistý zisk ve výši cca 2 miliony eur. Plyne to z prohlášení, jež firma předložila istanbulske burze cenných papírů.

POMOC S BYDLENÍM

Po masakru v kibucech přišly o domov tisíce Izraelců, neboť mají buď zničené domy, nebo v nich nemohou dále bydlet. Útočiště jim nabízejí přátelé a blízcí i hotely, ale to nestačí ani nevyhovuje. Proto vznikla dobrovolnická iniciativa, která hledá prázdné byty a domy, jež vlastní zahraniční majitelé. Jedná se například o Brity, kteří mají prázdninové byty nebo druhé domy v Jeruzalémě, Caesarei, Netanji nebo Herzliji a jsou ochotni je přechodně nabídnout vysídleným rodinám.

CENA PRO EVU ERBENOVOU

K těm, kdo letos získali cenu *Gratias agit* udělovanou za šíření dobrého jména České republiky v zahraničí, patří Eva Erbenová. Spisovatelka, přežijící holokaustu známá z veřejných vystoupení, besed se studenty a knihami *Výprávěj mámo, jak to bylo*, *Sen a Cesta* či tím, že přispěla k rekonstrukci terzinských písní z kabaretu Karla Švenka (vyšly jako CD s názvem *Pod hvězdami*). Eva Erbenová převzala cenu jen týden poté, co přicestovala repatričním letem z Izraele, kde žije v Aškelonu, tedy nedaleko Gazy. Ve dvaadvadesáti letech byla nejstarší evakuovanou krajanou.

CENA PRO PETERA DEMETZE

Učená společnost České republiky udělila krátce před jeho 101. narozeninami jednu ze svých výročních cen pro vědecké pracovníky (*Ad Laudem et Honorem*) pražskému rodákovi Peteru Demetzovi. Medaili a diplom předal oceněnému v jeho domě v New Jersey velvyslanec ČR ve Spojených státech. Profesor Peter Demetz je předním světovým literárním teoretikem, germanistou a překladatelem českého původu, který po roce 1948 emigroval nejdříve do Německa a později do USA. Svým celoživotním dílem se zasadil o rozšíření pražské literární kultury, její multinárodnostní a multikulturní předválečné podoby do povědomí západního světa. Řadu jeho esejistických titulů (mj. *Praha černá a zlatá*; *Diktátoři v kině*; *1909: aeroplány nad Bresciou*; *Praha ohrožená 1939–1945: politika, kultura, vzpomínky*, *Dějiny: Čechy*) lze zakoupit v českém překladu. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodeš*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 11. 2023.

Cena 30 Kč (1,20 €)